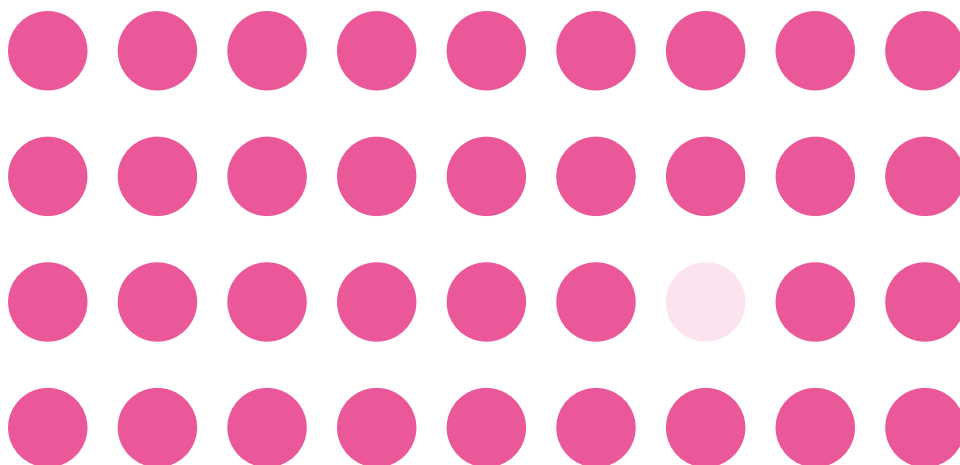

Ingen ska bli gömd och glömd

En lättläst bok
om heders-relaterat våld och förtryck
och intellektuell funktions-nedsättning

TRIS

TRIS – tjejers rätt i samhället

Uppsala

Tel: +46 18 774 40 66 00

info@tris.se

www.tris.se

Utgiven av: TRIS –tjejers rätt i samhället 2019

Författare till originaltext: Serine Gunnarsson och Mariet Ghadimi

Bearbetning till lättläst svenska: Hans Nilsson

Form och layout: Byrå 4

Illustration: Specialpedagogiska skolmyndigheten (Pictogram)

www.freepik.com

Foto: www.unsplash.com

Projektfinansiär: Arvsfonden

Innehåll

Förord	3
Varför behövs den här boken?	5
Projektet Gömd och Glömd	7
Att få leva ett gott liv	10
FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna	12
FN:s konventioner om särskilda gruppers rättigheter	14
Barns rättigheter	15
Kvinnors rättigheter	16
FN:s konvention om rättigheter för personer med funktions-nedsättning	17
Dina rättigheter och skyldigheter	21
Vad är våld?	24
Fysiskt våld	24
Psykiskt våld	25
Socialt våld	25
Sexuellt våld	26
Materiellt och ekonomiskt våld	27
Försummelse	27
Om heders-relaterat våld och förtryck	29
Vad är heders-kultur?	29
Vad är heders-relaterat våld och förtryck?	30
Ett gott rykte är viktigast av allt	31
Familjen bestämmer över flickornas och kvinnornas sexualitet	32
Flickor ska bevara oskulden tills de gifter sig	32
Hur påverkas flickor av att de måste bevara sin oskuld?	33
Bröder vaktar sina systrar	35
Kvinnlig köns-stympning	36
Vad händer om en familj förlorar sin heder?	37
Heders-mord – ett straff för den som bryter mot reglerna	38
Sveriges regering om heders-relaterat våld och förtryck	40
Hur kan heders-relaterat våld och förtryck se ut?	42
Intellektuell funktions-nedsättning och heders-relaterat våld och förtryck	46
TRIS har träffat deltagare i daglig verksamhet	48
TRIS har träffat personal som arbetar med personer med intellektuell funktions-nedsättning	49
Att bli tvingad att gifta sig, Att bli lurad att gifta sig	51

Den som gifter sig blir som alla andra	53
bli bortgift med någon utomlands	53
Berättelser om personer med intellektuell funktions-nedsättning som lever i en heders-kultur	55
Yasmin	56
Shiba	63
Gabriel	66
Dilek	70
Karim	75
Lagar i Sverige	81
Tvångs-äktenskap är förbjudna	82
Kvinnlig köns-stympning är förbjudet i svensk lag	84
Alla barn-äktenskap är förbjudna i Sverige	85
Sex ska alltid vara frivilligt	86
Du kan få stöd och hjälp	87
Vem kan ge dig stöd och hjälp?	87
Detta står TRIS för	93

Förord

Föreningen TRIS vill stoppa heders-relaterat våld och förtryck.

TRIS betyder Tjejers Rätt I Samhället.

I vissa familjer är hedern viktigare än familje-medlemmarnas frihet och rättigheter. Hedern är viktigare än själva livet.

Familje-medlemmarna måste rätta sig efter heders-kulturens regler. Annars kan familjen förlora sin heder.

Familje-medlemmarna måste alltid tänka på hur de uppför sig. De får inte leva sina egna liv. Flickor måste vara extra noga med att inte bryta mot reglerna.

Familjen kan straffa en familje-medlem som har förstört familjens heder.

Vi vill berätta om heders-relaterat våld och förtryck.

TRIS ville veta mer om vuxna med intellektuell funktions-nedsättning som lever med heders-relaterat våld och förtryck.

En person som har en intellektuell funktions-nedsättning har svårt att förstå krångliga saker. Personen behöver mer tid för att lära sig nya saker.

Många personer med intellektuell funktions-nedsättning känner inte till sina rättigheter.

En familj kan vakta över en person med intellektuell funktions-nedsättning. Familjen bestämmer vad personen får göra och vem personen får träffa.

Då kan personen bli gömd i familjen och bortglömd av samhället.

Vi vill berätta att allt våld och förtryck är fel.
Vi vill berätta att alla människor har rättigheter.
Ingen ska behöva leva med våld och förtryck.

Alla vuxna får bestämma själva.
Alla har rätt att leva sitt eget liv.

Vi vill berätta att Sveriges lagar
ska skydda mot våld och förtryck.
Det är viktigt att känna till sina rättigheter.
Den som är utsatt för våld kan få hjälp.
Den som blir dåligt behandlad kan få hjälp.

Vi vill tacka alla som har gjort denna bok möjlig.

Ett stort tack till alla LSS-handläggare
och deltagare och personal i dagliga verksamheter
som vi har fått prata med.
Ni har öppnat era dörrar och era hjärtan för oss!

Ett varmt tack till Arvsfonden som har gett oss pengarna
som vi har behövt till arbetet.

Serine Gunnarsson

Ansvarig för metod och utbildning på TRIS

Mariet Ghadimi

Verksamhetschef på TRIS

Varför behövs den här boken?

Den unga kvinnan Fadime Sahindal blev mördad av sin pappa i Uppsala 2002.

Fadime var ihop med en svensk kille.
Pappan tyckte att hon skämde ut familjen.
Hon fick inte bestämma själv hur hon skulle leva sitt liv.
Hon fick absolut inte ha en pojkvän.

Familjen och släkten tyckte att hon hade förstört pappans och familjens heder.

Pappan kunde inte leva utan sin heder.
Han dödade sin dotter för att ta tillbaka hedern till familjen.

Föreningen TRIS bildades samma år.
TRIS betyder Tjejers Rätt I Samhället.
Efter mordet på Fadime ville många i Sverige arbeta för att stoppa heders-våld.

TRIS vill kämpa emot att någon blir straffad för att familjen är rädd att förlora sin heder.
Vi vill ge hjälp och stöd åt dem som lever i en heders-kultur.

TRIS upptäckte en grupp som ingen pratade om.
Gruppen var barn och vuxna personer med intellektuell funktions-nedsättning som lever med heders-relaterat våld och förtryck.

För några år sedan träffade TRIS elever och personal i särskolans gymnasium.
Vi frågade ungdomarna om de kunde leva sina liv som de själva vill.

Många flickor som har föräldrar som är födda utanför Sverige får inte göra vad de vill på sin fritid.
De får inte vara tillsammans med någon.
De får inte ha sex med någon som de är kär i.

Var tredje flicka får inte själv bestämma vem hon ska gifta sig med.

Pojkar som har föräldrar som är födda utanför Sverige har större frihet än flickorna.

De flesta pojkar och flickor som har föräldrar som är födda i Sverige får träffa vem de vill på sin fritid.

De får vara tillsammans med någon om de vill.
De flesta får ha sex med någon som de är kär i.
De bestämmer själva om de ska gifta sig.

Vi förstod att vi behövde veta mer om personer med intellektuell funktions-nedsättning som lever i en heders-kultur.

Alla som är vuxna har rätt att bestämma själva.

- **Men får alla det?**
- **Får alla träffa vem de vill?**
- **Får alla bestämma över sin egen kropp?**
- **Får alla bestämma vem de ska gifta sig med?**

För att få veta mer startade vi projektet Gömd och Glömd. Om vi vet mer kan vi hjälpa fler.

Projektet Gömd och Glömd

Vi ville veta mer om vuxna med intellektuell funktions-nedsättning som lever med heders-relaterat våld och förtryck.

Vi startade projektet Gömd och Glömd.

I ett projekt arbetar man med bestämda saker under en bestämd tid.

Vi träffade LSS-handläggare och personal i dagliga verksamheter.

Vi frågade om de kände till personer som lever i familjer med heders-tänkande.

Vi frågade dem vad de vet om heders-relaterat våld och förtryck.

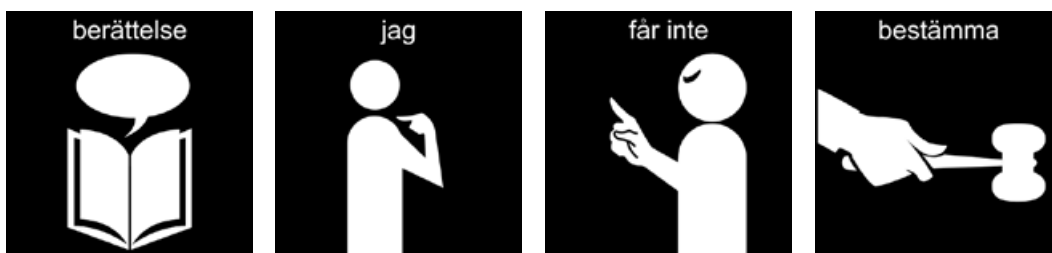
Vi träffade också deltagare i dagliga verksamheter.

Vi ställde frågor och gjorde intervjuer.

Vi frågade om de kan bestämma själva i sina liv.

Vi frågade om de fritt kan välja vem de vill vara ihop med.

Vi frågade om de själva får bestämma vem de ska gifta sig med.

Vi har fått höra många berättelser om familjer med heders-kultur. Berättelserna handlar om att man inte får bestämma själv. Det gäller både små saker och stora saker.

Vi fick veta att vuxna med intellektuell funktions-nedsättning inte får bestämma själva i vissa familjer. I de familjerna är hedern viktigare än familje-medlemmarnas frihet och rättigheter.

Familjen bestämmer allt.

I familjer med heders-kultur gäller särskilda regler.

Man får inte träffa vänner eller arbetskamrater på fritiden.

Man får inte ta hem kompisar.

Man får inte bli kär.

Man får inte bestämma vem man ska gifta sig med.

Man kan bli tvingad att gifta sig med någon som man aldrig har träffat.

Det kan vara en person som bor i ett helt annat land.

LSS-handläggarna och personalen sa att det är svårt att ge hjälp och stöd.

De berättade att brukare blir vaktade av sina familjer.

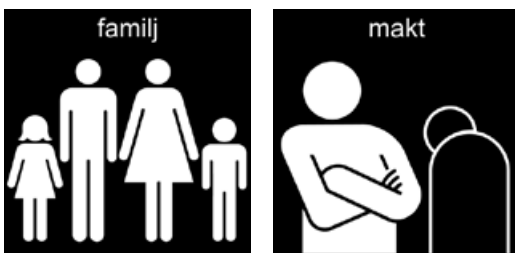
Om en person är utsatt för våld i familjen är det ännu svårare.

En person med intellektuell funktions-nedsättning kan ha assistenter och god man som hör till familjen eller släkten. Då är det svårt för andra att veta hur hon eller han har det.

Personen kan vara utsatt för heders-relaterat våld i familjen. Men ingen utanför familjen vet något.

Assistenterna eller den gode mannen pratar i stället för personen. De svarar på frågor om personen. Hon eller han får inte föra fram sin egen uppfattning.

Då får familjen hela makten över familje-medlemmen med intellektuell funktions-nedsättning.

Det finns ingen som har insyn i familjen.

Om ingen vet kan ingen hjälpa.

Det vill vi ändra på.

Att få leva ett gott liv

Varje människa har sitt eget liv att leva.

Den amerikanske tänkaren Martha Nussbaum säger att alla människor har rätt att få leva ett gott liv.

TRIS håller med om Martha Nussbaums tankar. Hon säger att alla människor ska kunna vara fria. Alla ska ha möjlighet att få lära sig olika saker.

Det gäller i alla länder och i alla kulturer. Det ändras inte av traditioner och seder.

Alla människor kan olika saker. Alla människor utvecklas på sitt eget sätt.

En del personer behöver stöd och hjälp. Hjälpen behöver anpassas till varje person.

Martha Nussbaum säger att samhället och människorna måste hjälpa till. Då kan alla utvecklas och må bra.

Ingen ska bli bortglömd. Alla ska få den hjälp hon eller han behöver för att klara sig i vardagen. Alla ska få den hjälp hon eller han behöver för att utvecklas på bästa sätt.

Martha Nussbaum säger att de här sakerna är viktiga för alla människor:

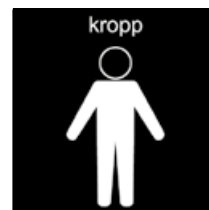
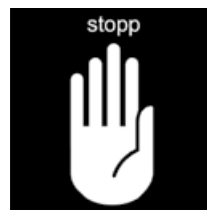
God kroppslig hälsa

- » *Du ska kunna må bra.*
- » *Du ska kunna äta bra.*
- » *Du ska kunna bo bra.*

Kroppslig integritet

- » *Din kropp är bara din.*
- » *Du bestämmer över din kropp.*
- » *Du bestämmer hur du vill se ut.*
- » *Du bestämmer vart du vill gå.*
- » *Du har rätt att säga nej när du inte vill att någon kommer nära din kropp.*

Fantasi och tänkande

- » *Du är fri att tänka som du vill.*
- » *Du får fantisera precis som du vill.*

Känslor

- » *Du får älska vem du vill.*
- » *Du får längta precis som du vill.*

Samhörighet

- » *Du får själv välja vilka grupper du vill vara med i.*
- » *Du får lämna grupper som får dig att må dåligt.*

Lek

- » *Du får leka som du själv vill*
- » *Du får skratta som du själv vill.*
- » *Du får njuta av saker som du själv väljer.*

FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna

FN betyder **Förenta Nationerna**.

FN är en sammanslutning av länderna i världen.
Alla länder får vara med.

I FN har länderna kommit överens om alla människors rättigheter.
De finns i **Förklaringen om de mänskliga rättigheterna**.

Förklaringen om de mänskliga rättigheterna säger
att människor ska behandlas väl i alla länder i världen.

Alla människor är alltid lika mycket värda.

Alla människor har rättigheter.
Alla människor är födda fria.
Alla människor har rätt att välja och bestämma själva
hur de vill leva sina liv.

Män och kvinnor har samma rättigheter
och ska behandlas lika.

Människovärdet och de mänskliga rättigheterna ändras inte av var vi kommer ifrån,

- *De ändras inte av vilket kön vi har,*
- *De ändras inte av hur gamla vi är,*
- *De ändras inte av vilket språk vi talar,*
- *De ändras inte om vår familj är rik eller fattig,*
- *De ändras inte av vilken politik vi gillar eller vad vi tror på,*
- *De ändras inte av färgen vi har på huden,*
- *De ändras inte av om vi har en funktions-nedsättning,*
- *De ändras inte av vad vi kan,*
- *De ändras inte av någonting.*

Människovärdet är alltid det samma.

Ingen får använda sina friheter och rättigheter för att skada någon annans friheter och rättigheter.

Men vissa länder bryter mot de mänskliga rättigheterna.

Det finns länder där lagen inte skyddar alla människor.
Även i länder som är med i FN.
Många människor måste kämpa för sina rättigheter.
Många människor lever i ofrihet.
Kvinnor har ofta det svårare än män.

I Sverige skyddas människors rättigheter i lagen.
Lagen ska skydda alla mot våld och förtryck.
Alla som är i Sverige måste lyda svensk lag.

FN:s konventioner om särskilda gruppers rättigheter

Länderna i FN säger att det finns grupper som behöver särskilt skydd mot orättvisor och förtryck.

Länderna i FN har kommit överens om rättigheter för vissa grupper.

Överenskommelserna kallas för konventioner.

Det finns en konvention för barns rättigheter. Den kallas för **Barn-konventionen**.

Det finns en konvention för att ta bort all diskriminering av kvinnor. Den kallas för **Kvinno-konventionen**.

Diskriminering betyder att någon blir särbehandlad på ett dåligt sätt.

Det finns en **Konvention om rättigheter för personer med funktions-nedsättning**.

Konventionerna gäller i de länder som skrivit under dem.

Sverige har skrivit under Barn-konventionen, Kvinno-konventionen och Konventionen om rättigheter för personer med funktions-nedsättning.

BARNS RÄTTIGHETER

Rättigheterna i **Barn-konventionen** gäller för alla barn.
Alla människor som är under arton år är barn.
Alla barn är lika mycket värda.
Inga barn får bli diskriminerade.

Barn har rätt att säga vad de tycker.

Barn har rätt att tänka fritt.
De har rätt att tro på vilken gud de vill
De har rätt att inte alls tro på någon gud.

Barn har rätt att vara med i olika föreningar.

Alla barn har rätt till ett privatliv.

Till exempel ska föräldrar inte läsa sina barns brev och dagböcker.

Barn ska kunna träffa andra barn.
Barn ska kunna vara tillsammans i skolan och på sin fritid.

Barn ska vara skyddade mot våld i sina hem.

Länderna ska skydda barn
mot att bli slagna av sina föräldrar eller av andra vuxna.

Barn med funktions-nedsättning har rätt till ett bra liv.

Barn med funktions-nedsättning ska kunna gå i skolan
och vara med i samhället.

Alla barn har rätt att gå i skolan.

Alla barn ska gå i grundskolan.

Länderna ska se till att fler barn
får gå i gymnasiet och annan högre utbildning.

Varje barn ska få utvecklas så mycket det går.

KVINNORS RÄTTIGHETER

Kvinnor blir ofta sämre behandlade än män.

Kvinno-konventionen vill sätta stopp för all dålig särbehandling av kvinnor.

Kvinnor har rätt att bestämma själva.

Kvinnor har rätt att bestämma över sin egen kropp.

Kvinnor har rätt att bestämma om de vill ha sex.

Kvinnor har rätt att bestämma vem de vill ha sex med.

Kvinnor har rätt att bestämma om de vill ha barn eller inte.

Kvinnor och män ska vara jämställda.

Kvinnor har lika rätt att gifta sig som män har.

De har rätt att välja vem de ska gifta sig med.

De har rätt att bara gifta sig fritt och frivilligt.

Gifta kvinnor har lika rättigheter som sina män.

De har lika rättigheter om de skiljer sig.

Kvinnor har rätt att arbeta.

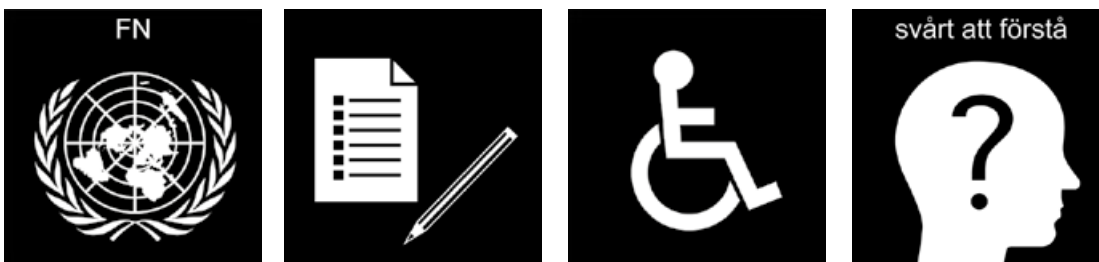
De har rätt att själva välja vad de vill arbeta med.

De har rätt att gå i skola och på universitet.

Kvinno-konventionen tar också upp barn-äktenskap.
Om ett barn blir bortgift är äktenskapet ogiltigt.

Vissa länder som skrivit under Kvinno-konventionen
säger att de inte tänker göra allt som står i den.
Kvinnor får inte alla sina rättigheter i alla länder.

FN:S KONVENTION OM RÄTTIGHETER FÖR PERSONER MED FUNKTIONS-NEDSÄTTNING

Länderna i FN har kommit överens
om rättigheter för personer med funktions-nedsättning.
Rättigheterna förklaras i
Konventionen om rättigheter för personer med funktions-nedsättning.
Den kallas ofta för **Funktions-rätts-konventionen**.
Den gäller i Sverige sedan 2009.

Konventionen ger inga nya rättigheter.
Den säger att personer med funktions-nedsättning
har alla mänskliga rättigheter.
Precis som alla andra.

Konventionen förklarar vad staterna behöver göra
för att personer med funktions-nedsättning ska få sina rättigheter.

***En person med funktions-nedsättning
får inte behandlas sämre än andra.***

Alla ska kunna vara med i samhället.
Staterna säger att alla människor ska behandlas lika.
Alla ska få samma skydd av lagarna.

En person med funktions-nedsättning har rätt att bestämma själv.

Hon eller han har rätt att få hjälp för att kunna bestämma.

En person med funktions-nedsättning har rätt till frihet.

Precis som alla andra.

Staterna ska se till att personer med funktions-nedsättning kan vara säkra och trygga.

Lagarna ska skydda dem mot våld.

Lagarna ska skydda dem från att bli utnyttjade.

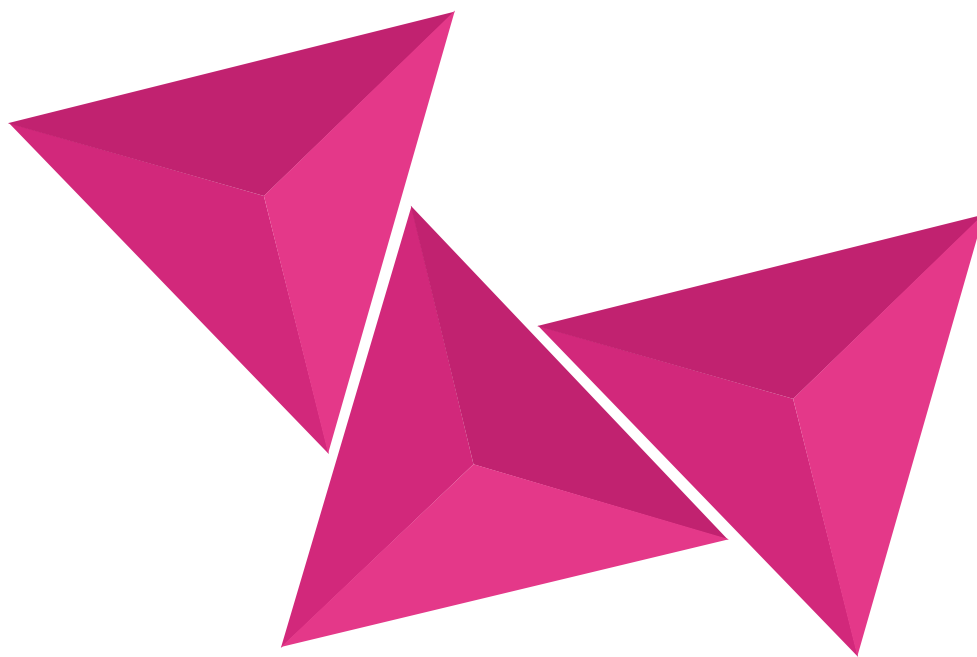
Personer med funktions-nedsättning får inte bli tvingade till något som de inte vill.

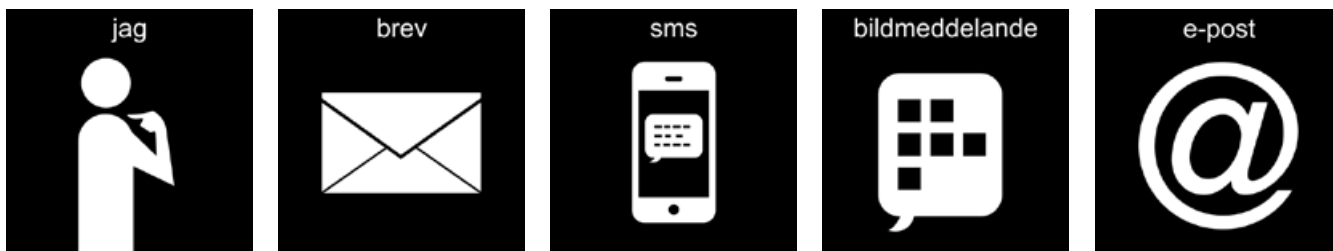
Det gäller både i samhället och i en persons hem.

Ingen får göra något mot en person som personen inte vill.

Personer med funktions-nedsättning har rätt till ett privatliv.

Precis som alla andra.

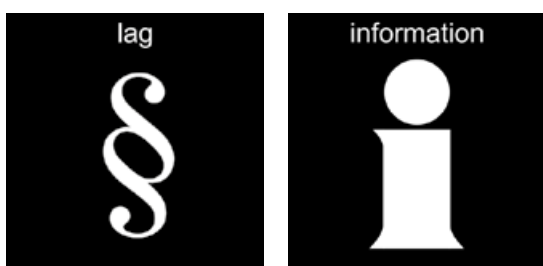

Ingen får läsa en persons brev utan lov.
 Det gäller också e-post, sms, chatt, bilder, telefonsamtal
 och annan kommunikation på Internet.

En person med funktions-nedsättning ska kunna välja
 var hon eller han vill bo.
 Hon eller han ska kunna välja
 vem eller vilka hon eller han vill leva med.

Staterna ska se till att personer med funktions-nedsättning
 kan tycka och säga vad de vill.

**Personer med funktions-nedsättning har rätt
 att få information som de kan förstå.**

Personer med funktions-nedsättning
 ska ha rätt att gifta sig och bilda familj.

Ingen får tvinga eller lura
 en person med funktions-nedsättning till att gifta sig.

Personer med funktions-nedsättning har samma rättigheter som alla andra

- » *Du har rätt att bestämma själv i ditt eget liv.*
- » *Du har rätt att träffa vem du vill.*
- » *Du har rätt att välja vem du vill bo med, på lika villkor som andra.*
- » *Du har rätt till stöd för att kunna vara fullt delaktig i samhället.*
- » *Du har rätt att säga vad du tycker.*
- » *Du har rätt att säga vad du vill.*

Dina rättigheter och skyldigheter

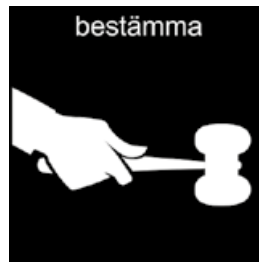
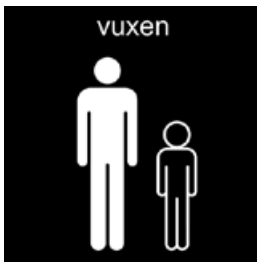
Lagarna i Sverige ska skydda alla mot våld och förtryck och andra kränkningar.

Lagen ger oss rättigheter och skyldigheter.

Alla människor som är i Sverige måste lyda den svenska lagen.

Den som inte lyder lagen begår ett brott.

I Sverige är alla vuxna personer myndiga.
Alla som har fyllt arton år
får bestämma om sig själv och det de äger.
Män och kvinnor har lika rättigheter.

När du är vuxen har du makten över ditt eget liv.

Familjen och släkten har ingen rätt att bestämma över dig.

Ingen får begränsa din frihet.
Ingen får stänga in dig.
Ingen får bestämma att du måste stanna hemma.
Du får gå dit du vill
och du får träffa vem du vill.

Du har rätt att ta ett arbete
och tjäna dina egna pengar.

Ingen får ta dina pengar ifrån dig.

Du får tycka vad du vill.

Du får säga vad du vill.

Du får klä dig som du vill.

Du får bli kär i vem du vill.

Du får ha sex om du vill.

Det får alla som har fyllt femton år.

Ingen får tvinga dig till sex.

En person som du är gift med får inte tvinga dig till sex.

Att tvinga någon till sex är en våldtäkt.

Ingen har rätt att använda våld mot dig.

Ingen får slå dig.

Ingen får hota med att slå dig

eller med att göra dig illa.

Ingen får hota med våld mot någon som du tycker om.

Ingen får kalla dig för elaka och nedsättande saker

för att du ska bli ledsen eller rädd.

Ingen har rätt att tvinga dig till något som du inte vill.

Ingen får tvinga dig att gifta dig.

Ingen får tvinga dig att åka till ett annat land för att gifta dig.

Du har också skyldigheter.

Du får inte ta friheten ifrån någon.

Du får inte bestämma över någon annans liv.

Du får inte tvinga någon till sex.

Du får inte tvinga någon att gifta sig med dig.

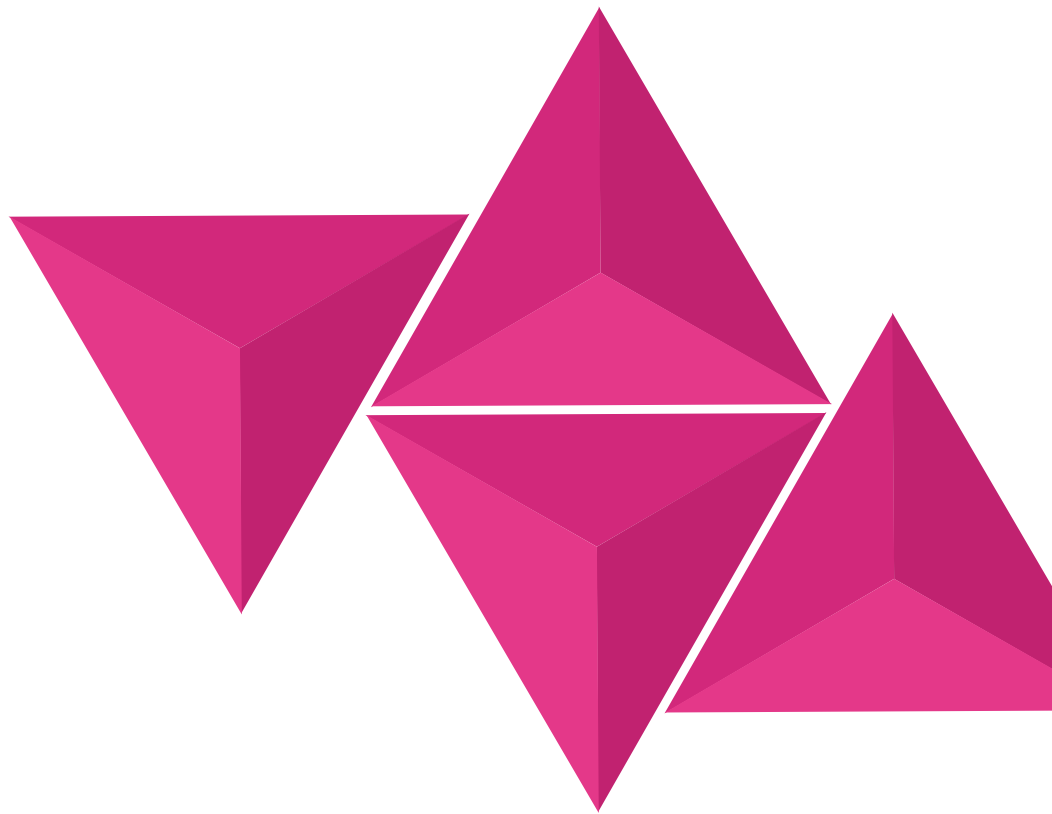
Du får inte använda våld mot någon annan.

Du får inte säga elaka saker till någon

för att göra personen ledsen eller rädd.

- » *Ingen får skrämma dig med att något dåligt kommer att hända dig om du inte går med på att gifta dig.*
- » *Det är fel av din mamma eller pappa att säga att de kommer att sluta älska dig om du inte gifter dig med en person som de har bestämt.*
- » *Om någon behandlar dig illa kan du prata med polisen. Polisen ska skydda dig mot våld och kränkningar.*

Vad är våld?

Våld är att någon gör något för att skada dig.

Det är våld om någon gör något för att du ska få ont eller må dåligt.
Att hota om våld är också en form av våld.

Det är våld om någon tvingar dig till sex.
Det är våld att hindra dig från att gå vart du vill.

Det finns många olika former av våld.

Här är en beskrivning av olika former av våld.

FYSISKT VÅLD

Fysiskt våld är när någon med vilja skadar din kropp eller gör så att du får ont.

Fysiskt våld kan vara:

- Att du får en örfil.
- Att du blir slagen eller misshandlad.
- Att du blir sparkad på.
- Att du blir knuffad.
- Att du får saker kastade på dig.
- Att du blir dragen i håret.
- Att du blir fasthållen.
- Att någon tar stryptag på dig.
- Att du blir mördad.

PSYKISKT VÅLD

Psykiskt våld får dig att bli rädd eller att må dåligt.

Psykiskt våld kan vara:

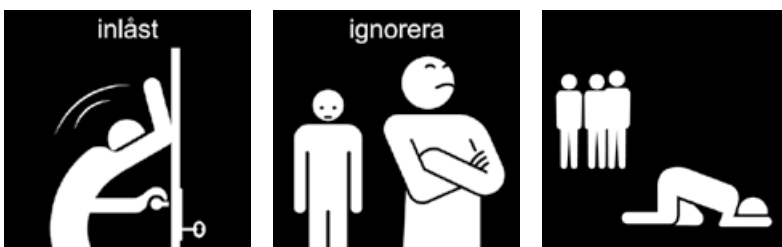

- Att du blir kallad värdelös och dum.
- Att du blir förlöjligad.
- Att du blir kallad för fula saker.
Till exempel hora eller smutsig.
- Att du blir bli hotad.
- Att personer som står dig nära blir hotade.
- Att din kärleks-partner blir hotad.
- Att dina husdjur hotas.
- Att du blir förföljd eller bevakad.
- Att du inte får stöd från dina nära.
- Att du inte blir älskad och omhändertagen av din familj.
- Att få dig att skämmas.
- Att få dig att känna dig skyldig.
Till exempel att något är ditt fel.

SOCIALT VÅLD

Socialt våld är att du blir hindrad från att träffa andra och från att delta i samhället.

Socialt våld kan vara:

- Att du inte får träffa andra.
- Att du blir inlåst.
- Att du inte får vara tillsammans med din familj.
- Att du inte blir sedd eller hörd.
- Att du blir utkastad från ditt hem.
- Att du inte får vara med om vanliga saker som händer i samhället.
- Att du blir bortförd mot din vilja.
- Att du blir tvingad att ha kläder som du inte valt själv.

SEXUELLT VÅLD

Sexuellt våld är att du tvingas till sex mot din vilja. Det kallas också för våldtäkt.

Sexuellt våld är också:

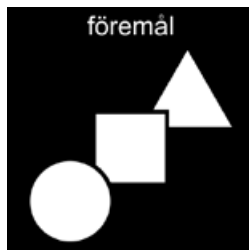

- Att du blir tvingad att ha sex med en person som du inte känner.
- Att din familj begär att du ska ha sex med en person som du inte känner.
- Att du har sex med en person som du har blivit tvingad eller lurad att gifta dig med.
- Att du har sex med någon för att personen hotar dig.
- Att du går med på sex för att du inte vågar säga nej.
- Att du inte förstår vad sex är, men blir utsatt för det ändå.
- Att du blir tvingad att titta på sexuella handlingar.

MATERIELLT OCH EKONOMISKT VÅLD

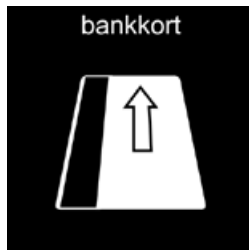

Materiellt våld är att någon förstör dina saker för att skrämma dig.

Materiellt våld kan också vara att någon tar dina saker och använder dem utan att fråga dig.

Ekonomiskt våld kan vara:

- Att du blir tvingad att ta lån åt någon annan.
- Att du blir tvingad att skriva på avtal som du inte förstår.
- Att någon använder ditt bankkort eller ditt Bank-ID utan lov.
- Att någon tvingar dig att delta i ekonomisk brottslighet.

FÖRSUMMELSE

Många äldre personer och personer med funktionsnedsättning behöver hjälp för att klara sig.

Utan hjälp kan de må dåligt eller bli skadade.

Det gäller även barn.

Om du inte får den hjälp du behöver kallas det försummelse.

Du blir försummad när du inte får hjälp och stöd.

I en heders-kultur kan familjen försumma dig om de vill straffa dig eller kontrollera dig.

Att medvetet försumma dig är en form av våld.

Andra ord för försummelse är misskötsel eller vanvård.

Försummelse kan vara:

- Att någon medvetet ger dig fel medicin eller ingen medicin alls fast du behöver det.
- Att du inte får tillräckligt med mat eller att du inte får bra mat.
- Att du inte får hjälp med din hygien. Det kan vara att du inte får hjälp att gå på toaletten eller att duscha.
- Att du inte får hjälp att komma till sjukvården när du behöver det.
- Att du inte får komma ut i friska luften.

Alla former av våld kan vara heders-relaterade.

Heders-relaterat våld betyder att familjen och släkten straffar den som har förstört deras heder.

Allt våld är förbjudet i svensk lag.

Om du blir utsatt för våld kan du få hjälp.

I slutet av boken finns information om vart du kan vända dig.

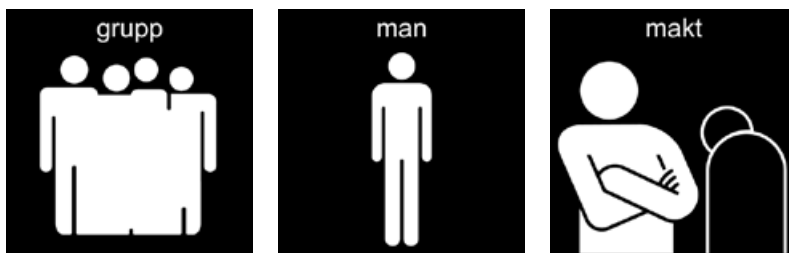
Om heders-relaterat våld och förtryck

VAD ÄR HEDERS-KULTUR?

Familjen är det viktigaste i livet för de flesta människor.

När hedern blir det viktigaste för en familj eller släkt lever de i en heders-kultur.

Familjens medlemmar måste följa traditioner och regler. Vissa familje-medlemmar har mer makt än andra.

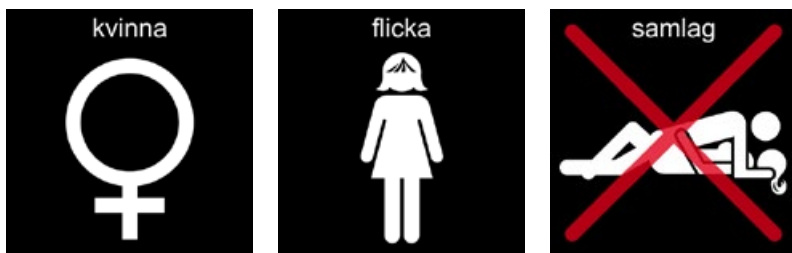

I en heders-kultur ska de unga lyda de äldre.
Kvinnorna ska lyda männen.
Flickor har minst makt över sina egna liv.

Familjens värde bestäms av familjens heder.
Om alla följer reglerna finns hedern kvar.
Mannen i familjen får respekt när familjen har heder.
En familj med heder har ett gott anseende hos andra familjer.

I en heders-kultur är en familj med heder en bra familj.
Om en familj förlorar sin heder,
kommer andra familjer tycka
att det är en dålig familj.

De kvinnliga familje-medlemmarnas sexualitet
är särskilt viktig för familjens heder.

Flickor och kvinnor får inte ha sex om de inte är gifta.

I en heders-kultur kan bara män ha heder.

Kvinnor kan inte ha heder.

Kvinnorna måste följa traditionerna och reglerna för att familjen ska bevara sin heder.

Om de bryter mot traditionerna och reglerna kan familjen straffa dem.

VAD ÄR HEDERS-RELATERAT VÅLD OCH FÖRTRYCK?

Heders-relaterat våld och förtryck är att någon blir utsatt för våld eller blir straffad för att hon eller han har förstört familjens heder.

Det är vanligast att flickorna och kvinnorna blir utsatta för heders-relaterat våld och förtryck.

Det är oftast en manlig släkting som utför våldet. Det kan vara en bror eller en pappa.

Mammorna ska uppfostra "fina" flickor som inte bryter mot några regler.

Heders-relaterat förtryck är att familjen inte låter familje-medlemmarna leva sina egna liv.

De får inte bestämma hur de ska klä sig eller vilka de ska umgås med.

Flickor blir kontrollerade och vaktade. De får inte förstöra familjens rykte.

Många flickor måste gå direkt hem efter skolan. En del flickor får inte lämna sitt hem utan att ha sällskap av en manlig familje-medlem. De får inte träffa andra människor än de som familjen godkänner.

Män och pojkar kan också bli utsatta för heders-relaterat våld och förtryck. En man kan bli bestraffad om han har varit ihop med en kvinna utan att kvinnans familj har godkänt det. Pojkar kan vara tvungna att vakta sina systrar även om de inte vill.

Förtrycket kan gå långt. I värsta fall kan någon bli dödad.

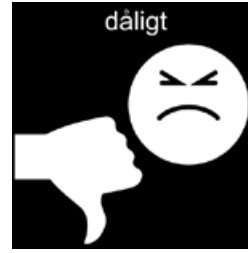
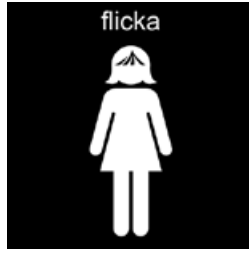
ETT GOTT RYKTE ÄR VIKTIGAST AV ALLT

En ung kvinnas rykte påverkar familjens heder. Hon kan ge familjen dåligt rykte om hon blir sedd med en kille. Även om det bara är en klasskamrat eller en kollega.

Ett rykte om att flickan har sex med en kille kan komma igång. Det behöver inte vara sant.

Ryktet betyder mer än vad som verkligen har hänt.

Det räcker att någon misstänker
att flickan har smutsat ner familjens heder.
Det kan leda till att familjen straffar henne.

Mammorna måste lära sina döttrar att bli fina flickor.
Fina flickor förstör inte familjens rykte.

FAMILJEN BESTÄMMER ÖVER FLICKORNAS OCH KVINNORNAS SEXUALITET

Flickornas och kvinnornas sexualitet måste vaktas och styras.
Familjens heder måste bevaras.

Det viktigaste är att flickor och unga kvinnor
inte har sex innan de gifter sig.

Mannen som hon gifter sig med måste godkännas av familjen.
Ofta är det familjen som väljer ut mannen.

Slakten och familjen kontrollerar och vaktar flickans oskuld.
De tycker att de har rätt att bestämma över hennes kropp.

FLICKOR SKA BEVARA OSKULDEN TILLS DE GIFTER SIG

Flickor får inte ha sex innan de gifter sig.
Då förlorar de sin oskuld.

En flicka som inte bevarar sin oskuld blir sedd som smutsig.
Hon kan inte bli gift.

Hon vanärrar familjen.
Hon förstör familjens heder.

Familjen måste vara säker på
att flickorna bevarar sin oskuld.
De vaktar flickorna och har hårda regler.
De bestämmer vem flickorna får träffa.

Det börjar när flickorna är små.
När en flicka har fått sin första mens
blir hon hårdare kontrollerad och vaktad.

En flicka som vanärrar sin familj är smutsig.

Om de straffar flickan kan familjen ta bort det smutsiga.

Då kan familjen ta tillbaka sin heder.

HUR PÅVERKAS FLICKOR AV ATT DE MÅSTE BEVARA SIN OSKULD?

Familjerna i heders-kulturen vaktar flickornas oskuld.

Flickorna måste alltid akta sig för att göra något fel.
Ingen får misstänka att de har sex med någon.
Då förlorar familjen sin heder.

Flickorna uppfostras till att lyda traditionerna och reglerna.
De ska lyda männen i familjen och släkten.

En flicka får inte orsaka misstankar eller rykten
om att hon inte är ren.

Om flickan förlorar sin renhet så förlorar familjen sin heder.

Det är människorna i heders-kulturen
som pratar om flickans renhet.
Det finns inte på riktigt.
Du blir inte en smutsig person av att ha sex.

Helt vanliga saker som en flicka gör
kopplas till rädslan för att hon kan ha sex.

Det kan leda till att flickan inte får göra vad hon vill.

**Så här berättar flickor och kvinnor
som lever med heders-tänkande i sina familjer:**

"Jag får inte gå på bio eller fika
med mina kompisar på stan."

"Jag får inte jobba kvällar eller nätter."

"Jag får inte resa i mitt arbete."

"Jag får inte idrotta eller göra något annat
som har med min kropp att göra."

"Jag får inte arbeta med män."

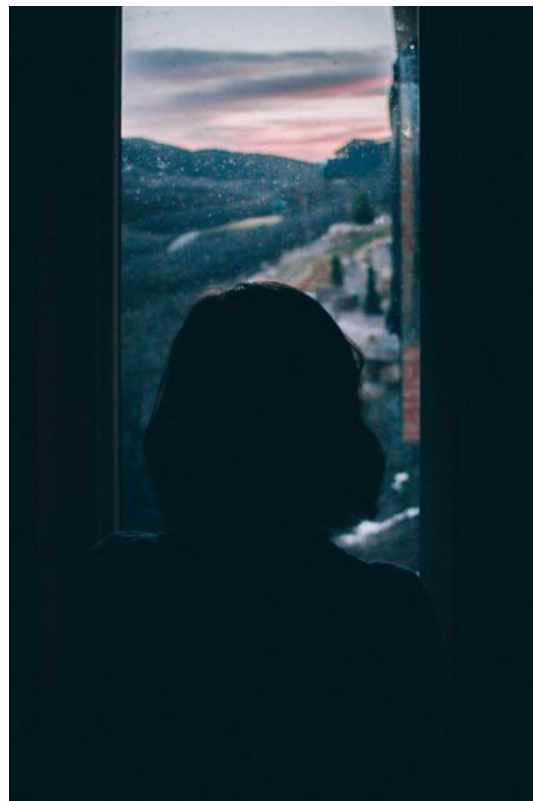
"Jag får inte ha manliga assistenter, bara kvinnliga."

"Jag får inte vara någonstans där det finns okända män."

Flickor i en heders-kultur är tvungna att bevara sin oskuld.
Det påverkar väldigt mycket i deras vardags-liv.

Det kan leda till att de blir begränsade:

- *Flickor och kvinnor får inte klä sig som de vill.*
- *Flickor och kvinnor får inte umgås med vänner eller kollegor när de vill.*
- *Flickor och kvinnor får inte ha en kärleks-relation utan att vara gifta.*
- *Flickor och kvinnor får inte ha en kärleks-relation med någon av samma kön.
Homo-sexualitet är strängt förbjudet.*
- *Flickor och kvinnor får inte flytta hemifrån när de blir vuxna.*
- *Flickor och kvinnor får inte delta i idrott och kultur-aktiviteter på sin fritid.*
- *Flickor och kvinnor får inte bestämma när de ska gifta sig.*
- *Flickor och kvinnor får inte bestämma vem de ska gifta sig med.*

BRÖDER VAKTAR SINA SYSTRAR

Pojkarna och männen vaktar flickorna och kvinnorna. Flickorna och kvinnorna får inte bryta mot traditionerna och reglerna.

Pojkarna har mycket större frihet än flickorna.

Pojkarna får tidigt lära sig att vakta och styra över sina systrar.

En bror kan få ansvar för att följa med sin syster utanför skolan eller arbetet.

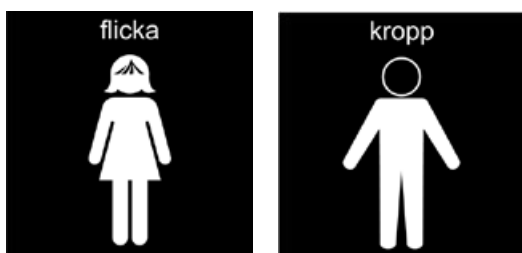
Bröderna ska se till att systrarna inte skaffar sig pojkvänner eller gör några andra misstag.

Bröderna ska säga ifrån och bestraffa sin syster om hon går emot heders-kulturen.

Pojkarna får lära sig att de blir män genom att styra över kvinnorna. De får lära sig att män har makt över kvinnor.

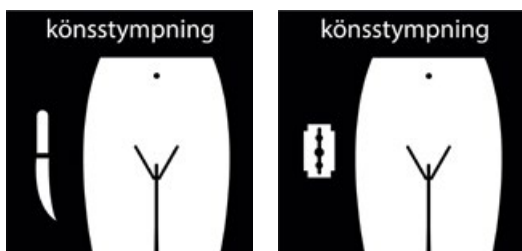
KVINNLIG KÖNS-STYMPNING

Köns-stympning är en grym och smärtsam sed.

Den används för att ta makten över flickors och kvinnors kroppar och sexualitet.

Köns-stympning betyder att delar av flickors könsorgan skärs bort eller skadas på annat sätt.

Köns-stympning kan göras med något vasst föremål. Det kan vara en smutsig kniv eller ett rakblad.

Det är ofta kvinnor som utför köns-stympningen. Det sker för det mesta helt utan bedövning.

Genom köns-stympningen vill familjen se till att flickan bevarar sin oskuld tills hon gifter sig. Familjen och släkten tycker att flickan bevarar sin "renhet".

I en heders-kultur är det alltid ett mål
att en flicka ska bli gift.
Det går inte att tänka
att en flicka inte ska bli gift.

En del grupper anser att en flicka måste bli köns-stympad
för att en hon ska bli en kvinna.

En del tror att köns-stympning är bra för hälsan.
Det är inte sant.
Köns-stympningen kan ge svåra blödningar och infektioner.
Det händer att flickor dör av köns-stympningen.
Köns-stympning leder ofta till kroppsligt och psykiskt lidande.
Lidandet varar ofta hela livet.

En kvinna som har blivit köns-stympad
kan ha mycket ont när hon har sin menstruation.
Hon kan ha mycket ont vid samlag och när hon föder barn.

Köns-stympning av flickor och kvinnor
är ett mycket grovt heders-relaterat våld.

Det är ett brott mot deras grundläggande mänskliga rättigheter.

Enligt FN är ungefär 200 miljoner
flickor och kvinnor i världen köns-stympade.

Köns-stympning är förbjudet i Sverige.
Det är förbjudet att ta med en flicka från Sverige till ett annat land
för att göra en köns-stympning.

VAD HÄNDER OM EN FAMILJ FÖRLORAR SIN HEDER?

En familj som förlorar sin heder måste ta tillbaka den.

**Familjer som lever i en heders-kultur
kan inte leva utan sin heder.**

Familjen och släkten kan bestämma
att den som brutit mot reglerna ska straffas.
Då kan familjen få tillbaka sin heder.

Reglerna säger att:

- *Flickor och kvinnor ska bevara sin oskuld tills de gifter sig.*
- *Flickor och kvinnor ska vara respektabla och lyda männen.*
- *Flickor och kvinnor ska uppföra sig så att det inte uppstår rykten och misstankar.*
- *Det är absolut förbjudet att bryta mot reglerna om sex.*
- *Det är absolut förbjudet att bryta mot reglerna om homo-sexualitet.*

En familj kan förlora sin heder när det uppstår ett rykte om att en ung kvinna har förlorat sin oskuld. Ryktet behöver inte vara sant. Det kan räcka med att hon har setts ute med en man. Familjen och släkten kan ändå bestämma att de ska straffa henne.

Det viktiga är att familjen tar tillbaka sin heder.

Det är familjen och släkten som tar beslutet att utföra straffet. Bestraffningen kan utföras av både män och kvinnor. Bestraffningen kan se olika ut i olika familjer. Det kan handla om olika former av våld.

HEDERS-MORD – ETT STRAFF FÖR DEN SOM BRYTER MOT REGLERNA

En person som bryter mot reglerna i en heders-kultur kan bli bestraffad med våld.

Personen kan i värsta fall straffas med döden. Ett sådant straff kallas för heders-mord. Heders-mord har hänt i Sverige.

Den unga kvinnan Fadime Sahindal blev heders-mördad i Uppsala 2002. Då blev många medvetna om heders-relaterat våld och förtryck. Många förstod att heders-mord händer i Sverige.

Pojkar och män kan bli bestraffade om de inte gör vad som väntas av dem.

Män som blivit ihop med en kvinna från en heders-kultur har blivit heders-mördade. Mannen och kvinnan har inte haft lov att vara tillsammans. Kvinnans familj har inte godkänt mannen. Kvinnans familj har förlorat sin heder. För att ta tillbaka familjens heder har mannen blivit heders-mördad.

Män har blivit heders-mördade för att de är homo-sexuella. Homo-sexualitet är förbjudet i en heders-kultur.

SVERIGES REGERING OM HEDERS-RELATERAT VÅLD OCH FÖRTRYCK

Sveriges regering har beskrivit heders-relaterat våld och förtryck.
Detta är en sammanfattning:

Det viktigaste i heders-relaterat våld och förtryck är att ha kontroll på flickors och kvinnors sexualitet. Det är familjen och släkten som står för kontrollen.

Det viktigaste är tankar om oskuld och sexuell renhet.

Familjens rykte beror på vad flickorna och kvinnorna gör eller på vad som sägs om dem.

Kontrollen av flickorna och kvinnorna kan handla om vardagliga saker. Det handlar om hur de får klä sig och vem de får träffa och vart de får gå.

Det kan också handla om större saker som utbildning och jobb.

Kontrollen kan också gälla vem de får gifta sig med eller om de får skilja sig.

Heders-tänkandet kan leda till hot om våld och det kan leda till våld.

I allra värsta fall kan våldet leda till döden.

Det är familjen och släkten som ska försvara hedern.

Flera personer står bakom våldet. Både män och kvinnor kan utföra våldet. De som utsätts för våldet kan vara kvinnor och män och flickor och pojkar.

Familjen och släkten kan godkänna våldet.

Kvinnor kan också godkänna att någon utsätts för våld.

*Heders-tänkandet kan visa sig på olika vis.
Det kan bero på familjens ursprung eller religion.*

*Men heders-tänkandet
hör inte ihop med något särskilt land
eller någon särskild religion.*

*Heders-tänkande kan finnas i familjer
som inte är religiösa.*

*Flickor och kvinnor kan bli tvingade att gifta sig
eller bli utsatta för köns-stympning.*

*Männens och familjernas heder hänger på
att flickorna och kvinnorna
inte har sex utanför äktenskapet.*

*När familjerna anordnar äktenskap
finns det ofta stark press på den som ska gifta sig.*

*Det kan vara svårt
att gå emot familjens vilja och traditioner.*

Det kan vara så svårt att det i verkligheten är omöjligt.

*Heders-relaterat våld och förtryck
drabbar homo-sexuella och bi-sexuella män och kvinnor.*

Det drabbar också trans-personer.

» *Personer som inte själva upplever att de hör till det kön de fötts i kallas trans-personer.*

*"Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor,
hedersrelaterat våld och förtryck
samt våld i samkönade relationer",
(Regeringens skrivelse 2007/08:39)*

HUR KAN HEDERS-RELATERAT VÅLD OCH FÖRTRYCK SE UT?

Ett begränsat liv

I familjer med heders-kultur kan familjens medlemmar inte leva som de själva vill. Familjen bestämmer allt.

Det kan drabba familjens medlemmar på flera sätt:

- *De blir kontrollerade och övervakade.*
- *Familjen vakar över vad de än gör och vart de än går.*
- *De får inte fritt välja sina vänner.*
- *De får inte umgås med vänner eller arbets-kamrater utan familjens tillåtelse.*
- *De får inte vara vän med någon av motsatt kön.*
- *De får inte delta i fritidsaktiviteter.*
- *De får inte flytta hemifrån när de har blivit vuxna.*

Kontroll över kroppen

I en heders-kultur måste flickor och kvinnor vara sexuellt rena. Familjen och släkten har kontroll över deras kroppar. Flickor och kvinnor får inte göra vad som helst med sina kroppar och med sin sexualitet. Familjen och släkten förlorar sin heder om flickor och kvinnor gör saker som går emot reglerna.

Kontrollen över flickors och kvinnors kroppar kan visa sig på flera sätt:

- *Flickor och kvinnor får inte bestämma över sina egna kroppar.*
- *Flickor och kvinnor är köns-stympade eller så kan de bli köns-stympade.*
- *Flickor och kvinnor får inte klä sig och sminka sig som de vill.*
- *Flickor och kvinnor får inte ha sex innan de gifter sig.*

Kärleks-förbud

Flickorna och kvinnorna måste bevara sin oskuld. Deras sexualitet blir kontrollerad och övervakad.

Det kan betyda:

- *Att de inte får ha en kärleks-relation innan de gifter sig.*
- *Att de inte får vara kära i någon innan de gifter sig.*
- *Att de inte får ha sex med någon innan de gifter sig.*

Homo-sexualitet är förbjudet

Homo-sexualitet betyder att personer av samma kön blir kära i varandra. En homo-sexuell man blir kär i män. En homo-sexuell kvinna blir kär i kvinnor.

I en heders-kultur är homo-sexualitet förbjudet.

Personer som är homo-sexuella får inte leva efter sin sexualitet:

- *De får inte visa att de är homo-sexuella.*
- *De får inte ha en homo-sexuell relation.*
- *De kan bli tvingade att gifta sig med en person av motsatt kön.*

Familjen bestämmer när någon ska gifta sig

I en heders-kultur angår det hela familjen när någon gifter sig.

Familjens medlemmar får inte själva bestämma vem de gifter sig med:

- *De kan bli tvingade att gifta sig med någon som de inte själva har valt.*
- *De kan bli tvingade att gifta sig med någon som de inte vill gifta sig med.*
- *De kan bli tvingade att gifta sig med någon som de aldrig har träffat.*
- *De kan bli tvingade att gifta sig även om de vill leva ensamma.*
- *De kan bli lurade att åka utomlands och gifta sig med någon som de inte själva har valt.*
- *De får inte skilja sig när de själva vill.*

Familjen straffar den som inte lyder

I en heders-kultur straffas den som inte lyder reglerna. Det är familjen och släkten som straffar familje-medlemmen.

En familje-medlem som har förstört familjens heder kan straffas med kränkningar eller hot och våld.

Den som bryter mot familjens regler kan bli utfrysst eller utkastad från sitt hem.

En familje-medlem som inte lyder kan bli inlåst i hemmet.

Om en familje-medlem har gjort att släkten har förlorat sin heder så kan familjen uppmana personen att begå själv-mord.

I värsta fall kan familjen döda en familje-medlem som de tycker har smutsat ner familjens heder. Det kallas heders-mord.

Intellektuell funktions- nedsättning och heders-relaterat våld och förtryck

Människor i en heders-kultur ser ofta funktions-nedsättning som ett straff.

Familjen känner skam.

De vill gömma familje-medlemmen med funktions-nedsättning.

Hon eller han får inte röra sig fritt i samhället.

I en heders-kultur finns det många regler för familje-medlemmarna.

Olika regler gäller i familjen
och i resten av samhället.

Det kan vara svårt att veta vilka regler som gäller.

**För en person med intellektuell funktions-nedsättning
är det särskilt svårt:**

- *Det är svårt att veta vad man får göra.*
- *Det är svårt att veta vad som är förbjudet.*
- *Det är svårt att förstå hur en kvinna ska uppföra sig.*
- *Det är svårt att förstå hur en man ska uppföra sig.*

Den som inte förstår reglerna kan lätt göra fel.

Den som gör fel kan bli straffad.

Många personer med funktions-nedsättning
behöver omsorg och service för att klara sin vardag.

Personliga assistenter ska ge stöd och omsorg.

En god man ska hjälpa en person med funktions-nedsättning.

Den gode mannen ska sköta personens ekonomi.

Den gode mannen ska se till att personen har det bra.

Den gode mannen ska se till att personen får det hon eller han har rätt till.

En god man för ofta en persons talan.

Både personliga assistenter och god man

kan höra till familjen eller släkten.

I en heders-kultur kan familjen

ta kontroll över allt i personens liv.

Personen kan bli utnyttjad eller utsatt för förtryck och våld utan att någon annan får veta.

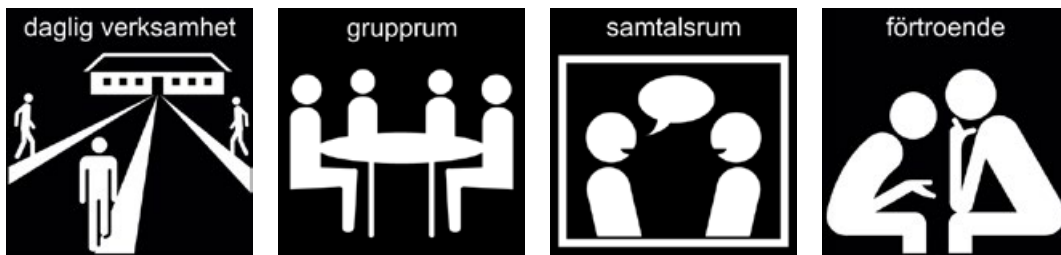
En person med intellektuell funktions-nedsättning som bara träffar sin egen familj vet inte hur andra har det.

Personen får svårt att förstå

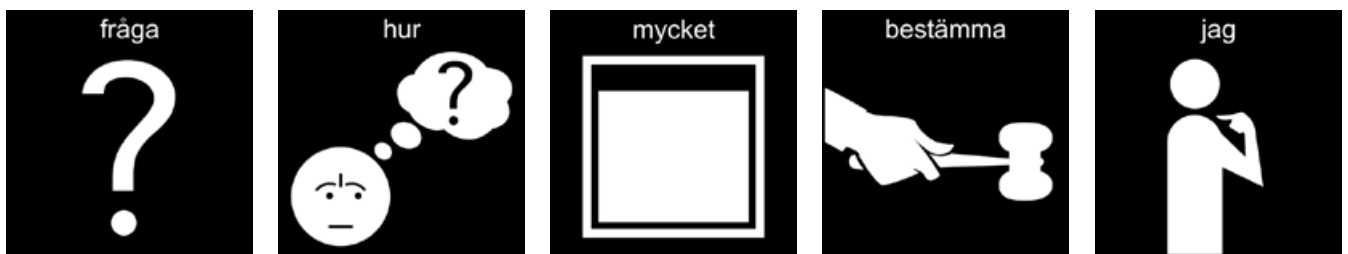
att hon eller han är utsatt för våld eller förtryck.

Hon eller han kan tro att våld och förtryck är rätt.

TRIS HAR TRÄFFAT DELTAGARE I DAGLIG VERKSAMHET

TRIS träffade vuxna personer med intellektuell funktions-nedsättning i daglig verksamhet.

Vi frågade hur mycket de bestämmer själva i sina liv.

En av fem personer sa att hon eller han inte får vara ihop med någon för sina föräldrar.

En av fyra personer svarade att de inte får bo tillsammans med vem de vill.

En av tre personer svarade att de inte får ha sex för sina föräldrar.

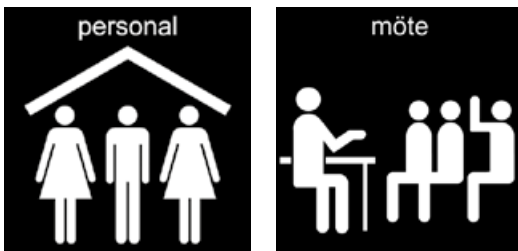

En av fem personer svarade
att de inte får bestämma själva vem de ska gifta sig med.

Många sa att föräldrarna bestämmer vem de ska gifta sig med.
Det är vanligt att personer som lever i en heders-kultur
inte får bestämma själva
vem de ska gifta sig med.

TRIS HAR TRÄFFAT PERSONAL SOM ARBETAR MED PERSONER MED INTELLEKTUELL FUNKTIONS-NEDSÄTTNING

TRIS har träffat LSS-handläggare och personal i daglig verksamhet.

Vi frågade dem vad de vet
om personer med intellektuell funktions-nedsättning
som är utsatta för heders-relaterat våld och förtryck.

De sa att de känner till personer som lever i en heders-kultur.

De sa att de känner till:

- *Att det finns personer som inte får stöd och LSS-insatser för att familjen inte vill.*
- *Att det finns personer som inte får veta om sina rättigheter.*
- *Att det finns personer som inte får kärlek och omsorg från sin familj.*
- *Att det finns personer som inte får känslomässigt stöd från sin familj.*
- *Att det finns personer som inte får hjälp med praktiska saker i sin vardag.*
- *Att det finns personer som inte får bli självständiga.*
- *Att det finns personer som inte får bestämma själva i sina liv.*
- *Att det finns personer som blir vanvårdade i sina familjer.*

LSS-handläggarna och personalen i daglig verksamhet berättade också att:

- *Det finns personer som blir utsatta för psykiskt och socialt våld i familjen.*
- *Det finns personer som blir utsatta för ekonomiskt våld.*
- *Det finns personer som blir utsatta för olika former av fysiskt våld.*
- *Det finns personer som blir utsatta för sexuellt våld.*
- *Det finns personer som blir utsatta för köns-stympning.*

Många berättade om personer med intellektuell funktions-nedsättning som blir tvingade att gifta sig eller blir lurade till att gifta sig.

ATT BLI TVINGAD ATT GIFTA SIG ATT BLI LURAD ATT GIFTA SIG

Tvångsäktenskap är att en familj bestämmer att en person ska gifta sig utan att personen själv får välja.

Familjen kan trycka på eller hota för att en person ska gå med på att gifta sig.

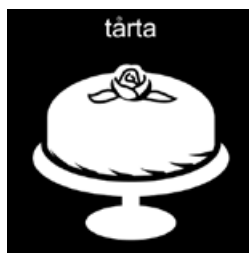

En person med intellektuell funktionsnedsättning kan gå med på att gifta sig utan att förstå vad det betyder.

Personen kanske inte förstår att hon eller han ska leva tillsammans med den som hon eller han gifter sig med. Hon eller han kanske inte förstår att de kommer att ha sex när de har gift sig.

Familjen kan lätt lura eller vilseleda en person med intellektuell funktions-nedsättning till att gifta sig.

De kan berätta om en stor fest med många presenter, tårta och fina kläder.

Men personen med intellektuell funktions-nedsättning kanske inte förstår att festen är hennes eller hans bröllops-fest.

- » *Det finns de som säger ja till att gifta sig men ångrar sig sen.
Det är okej att ångra sig.
Du måste inte gifta dig bara för att du har sagt ja en gång.*
- » *Du har rätt att skilja dig om du ångrar att du har gift dig.*
- » *Du har rätt att skilja dig när du inte vill vara gift längre.*

DEN SOM GIFTER SIG BLIR SOM ALLA ANDRA

I en heders-kultur ses funktions-nedsättning som ett straff.
Familjen känner skam.

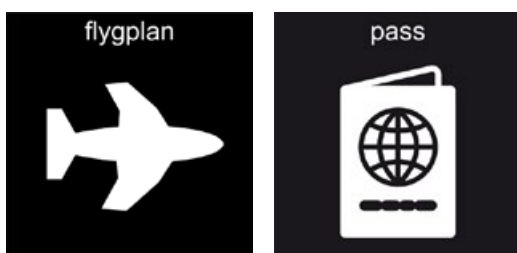
Familjen kan tänka
att familje-medlemmen med funktions-nedsättning blir
som alla andra om hon eller han gifter sig.
Familjen blir en familj som alla andra.
Skammen försvinner.

Familjen kan behålla sin heder
om personen med intellektuell funktions-nedsättning gifter sig.
Då är allt som det ska.

I en heders-kultur förväntar man sig
att personer med intellektuell funktions-nedsättning gifter sig.
Förväntningarna på giftermål gäller alla i familjen.

BLI BORTGIFT MED NÅGON UTOMLANDS

Familjen kan gifta bort en familje-medlem
med intellektuell funktions-nedsättning
med en man eller kvinna i familjens hemland.

När de har gift sig kan den som bodde i familjens hemland
få tillstånd att stanna och leva i Sverige.

Familje-medlemmen med intellektuell funktions-nedsättning
har inget att säga till om.
Hon eller han är utsatt för ett tvångs-äktenskap.

LSS-handläggare och personal har berättat att kvinnor med intellektuell funktions-nedsättning har blivit tvingade eller lurade att gifta sig med män som bor utomlands. De känner inte till några kvinnor med intellektuell funktions-nedsättning som har blivit tvingade att gifta sig med män som bor i Sverige.

De berättar också att unga män med svår intellektuell funktions-nedsättning har blivit bortgifta. Kvinnorna bodde inte i Sverige och kände inte mannen. De visste inte att mannen har en funktions-nedsättning.

När de har gift sig får frun ta hand om mannen. Familjen blir avlastad.

- » *Det finns föräldrar som lurar sina barn att åka utomlands för att de ska giftas bort där. Det är förbjudet.*
- » *Ingen får tvinga dig att gifta dig. Inte ens dina föräldrar får bestämma åt dig vem du ska gifta dig med.*
- » *Ett giftermål ska alltid vara frivilligt mellan två vuxna personer.*

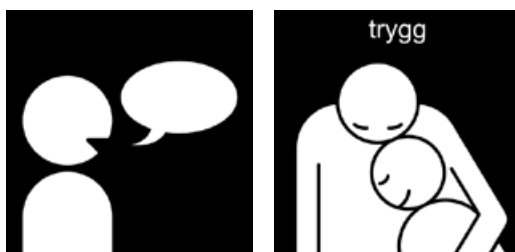
Berättelser om personer med intellektuell funktionsnedsättning som lever i en heders-kultur

TRIS har pratat med vuxna personer som har en intellektuell funktionsnedsättning. Personerna har daglig verksamhet.

Här vill vi berätta om fem av personerna. Personernas namn i berättelserna är inte deras riktiga namn.

Efter varje berättelse finns det frågor. Fundera på frågorna. Du kan prata om frågorna med din personal och med dina kompisar.

Du kan prata med andra personer som du känner dig trygg med.

YASMIN

Yasmin är en glad tjej på tjugo år.
Hon har en intellektuell funktions-nedsättning.

Hon jobbar på ett kafé som är en daglig verksamhet.

Hon umgås inte så mycket med kompisar på sin fritid.
Det är svårt att hålla kontakten med kompisarna från skoltiden.

Ibland går hon ut med sin ledsagare.
De går på bio tillsammans.

Yasmin är född i Sverige.
Hennes familj är från Irak.

Föräldrarna är skilda sedan många år.
Yasmin bor med sin mamma och sin storebror.

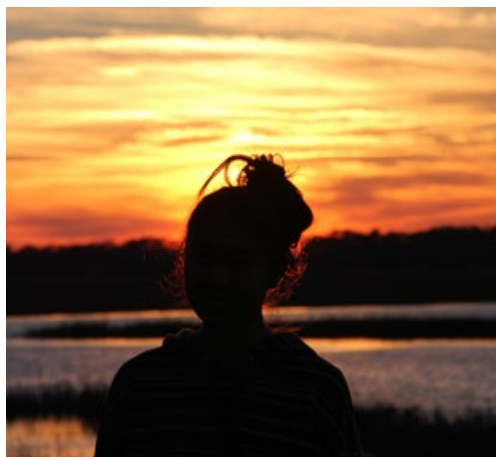
När Yasmin gick på gymnasiet hade hon en pojkvän.
De var kära.
Yasmin kommer ihåg att det pirrade i magen.
Det kunde kännas pinsamt ibland.

Yasmins mamma kände till pojkvännen.
Hon kan prata med sin mamma om allting.
Men pappan visste ingenting.
Yasmin skulle aldrig kunna berätta för honom.

Yasmin tycker det är pinsamt att prata om kärlek.
Att prata om sex är särskilt pinsamt.
Yasmin kan inte ens säga ordet "sex" högt.
Hon börjar fnittra bara av att tänka på det.

När hon ska säga "sex" viskar hon bara.
Sex är inget hon pratar om.
Speciellt inte med någon i familjen.

Yasmins mamma säger
att sex är något man har när man har gift sig.
Hennes mamma väntar sig
att Yasmin gifter sig innan hon har sex.

Yasmin tycker att det kan vara bra att vänta tills hon känner sig redo. Hon vill vänta tills hon är vuxen.

Hon är vuxen i lagens mening. Men hon ser inte sig själv som vuxen.

Hon brukar drömma på nätterna. Hon drömmer om saker som är förbjudna i verkligheten.

Det är särskilt en dröm som är jättehelig.

I drömmen går hon på en väg. Plötsligt ser hon en stilig kille som också går på vägen.

Deras blickar möts och de närmar sig varandra. Tillsammans går de till ett tomt hus. När de kommer in i huset börjar de pussas. Sedan har de sex. Efter en tid får de ett barn och gifter sig.

Yasmin fantiserar om de här sakerna utan att berätta för någon. Hon måste hålla det hemligt. Speciellt för mamma.

Yasmin blir orolig när hon tänker på drömmen. Vad skulle hända om mamma fick veta? Att hon drömmer om att pussas och ha sex med en kille? Hon blir lite svettig när hon tänker på det.

Yasmin kan prata med sin mamma om det mesta. Men hon vågar inte berätta om sina tankar och fantasier.

Yasmin vill gärna flytta hemifrån. Egentligen vill hon göra det snart. Men hon tror inte att hon klarar av ett eget boende.

Hon har ett eget bankkort.
Men hon kan inte ta hand om sina pengar.
Hennes mamma håller koll på alla hennes inköp.

Yasmin vill lära sig att sköta sina egna pengar.
Men just nu är det mamma som har koll på det mesta.

Yasmin längtar efter att vara fri.
Frihet är viktigt.

Yasmin önskar att hon var mer självständig.

Men hon behöver hjälp i vardagen.
Hon behöver hjälp med att tvätta kläder och diska.

Hon kan inte klara att bo själv ännu.

Yasmin tycker att det känns instängt
att bo hemma med mamma.
Hon kan inte ta hem kompisar,
varken tjejer eller killar.
Det är bara kusinerna som får hälsa på.

Yasmin önskar att hon hade mera frihet.

Om några år är det dags för Yasmin att gifta sig.
Det har mamma sagt.
Hennes mamma kommer att välja
mannen som Yasmin ska gifta sig med.

Yasmin hoppas att det blir en snygg kille.
Men det kan hon inte veta.
Hon kan inte bestämma det heller.

Hon vet att mamma inte kommer att välja en man från Sverige.
Det kommer att vara en arab från Irak.
Det är allt hon vet hon om mannen
som hon ska gifta sig med.
När hon tänker på det blir hon nervös och varm i kroppen.
Hon tycker att det är spännande på samma gång.

För Yasmins bror är det inte så bråttom att gifta sig.

*"Det börjar dunka i hjärtat
när jag tänker på mannen
som jag ska gifta mig med."*

Fastän han snart är trettio år.
Hade Yasmin varit nära trettio år
hade det varit bråttom att hon gifte sig.
Men så är det inte för killar i Yasmins familj.

Yasmin vet att lagar och regler är olika i Sverige och i Irak.
Hon vet att människor inte är lika fria
att göra som de vill i Irak som de är i Sverige.

Yasmin har svårt att förklara
varför hon inte känner sig så fri
som lagen i Sverige säger att
alla människor har rätt att vara.

Hon har svårt att prata om
varför hon inte får ha sex för sin mamma.
Hon vet att man inte behöver vara gift med en person
som man har sex med i Sverige.

Hennes mammas regler är hårda.

Hon vet att lagen i Sverige tillåter henne att vara fri
och göra som hon själv vill.

Men hon kan inte strunta i mammas regler.

Fundera på och prata om berättelsen

För Yasmin känns familjens regler viktigare
än det svenska samhällets lagar.

I Sverige har alla rätt att bestämma själva
över sina liv och sina kroppar.

Yasmin har svårt för att tänka utanför familjens traditioner och kultur.

Så är det för många.

Det är inte lätt att gå emot sina föräldrar.
Men det är viktigt att känna till sina rättigheter.
Det kan vara bra att veta att det finns hjälp att få
om man vill flytta hemifrån.

- *Vem kan Yasmin prata med om hon vill flytta hemifrån?*
- *Hur kan Yasmin bo om hon flyttar?*
- *Hur tror du Yasmin kan känna sig om hon flyttar hemifrån?*
- *Hur tror du hon kan känna sig om hon kan leva som hon själv vill?*

Yasmin drömmer om att vara kär i en stilig kille.
Men det är jättehemligt.
När hon tänker på att hennes mamma skulle få veta
vad hon drömmer om blir hon blir orolig.

Men drömmar är privata.
De är dina egna.
Ingen kan ta dem ifrån dig.

Det kan vara skönt att hålla tankarna för sig själv.
Men det är bra att veta
att ingen får straffa dig eller vara dum mot dig
för vad du tänker och drömmer.

- *Kan man se på en person vad hon eller han tänker?*
- *Drömmer du om saker som är hemliga?*
- *Varför är Yasmin orolig för vad mamma skulle säga om hon fick veta om hennes dröm?*

Yasmin får inte ha en kärleksrelation med en kille.

Hennes mamma planerar att hon ska gifta sig med en man som mamman väljer. Yasmin får inte vara med och bestämma vem hon ska gifta sig med.

Det är förbjudet i den svenska lagen. Den som tvingar någon att gifta sig kan bli dömd i domstol och få fängelse.

En förälder som tvingar eller lurar sitt barn att gifta sig begår ett brott.

Om du är orolig för att bli bortgift kan du få hjälp.

Du kan prata med en vän som du litar på.
Du kan prata med personalen på din dagliga verksamhet.
Du kan vända dig till polisen eller till kommunens socialtjänst.
Du kan också kontakta oss på TRIS eller andra frivilliga organisationer.

- *Vad skulle du göra om någon du känner berättade att hon eller han snart ska gifta sig med någon som mamma eller pappa har valt?*

- *Hur skulle du tänka och reagera om någon i din familj eller släkt berättade för dig att du ska gifta dig med en person som du inte känner? Hur skulle du känna dig?*
- *Vem kan hjälpa personer som inte vågar säga nej till sin familj och släkt när det gäller giftermål?*
- *Vem kan man vända sig till om man har blivit gift mot sin vilja och vill skilja sig?*

Svenska lagar ska skydda alla mot våld, förtryck och tvång.
Det är viktigt att känna till.

Ingen ska behöva gifta sig mot sin vilja.

Ingen ska vara rädd för att någon ska få reda på att man drömmer om kärlek.

Alla har rätt att bli kära.
Alla har rätt att leva det liv man blir lycklig av.

Det är okej att tänka annorlunda än sin familj.
Det är okej att fantisera om kärlek och sex.
Även om det känns förbjudet.

Alla är fria att drömma precis som de vill.
Alla är fria att försöka förverkliga sina drömmar.

Känner du dig orolig för vad din familj kan göra om du blir ihop med någon?
Då kan du prata med någon utanför din familj.

Det finns hjälp att få.

SHIBA

Shiba är trettio år.
Hon är en aktiv tjej.

Hon gillar teater och att gå på museum.
Mest av allt älskar hon att spela bowling.

Shiba har en intellektuell funktions-nedsättning.
Hon har daglig verksamhet.
Det trivs hon väldigt bra med.

Shiba bor tillsammans med sin mamma och pappa,
och två yngre bröder.
Bröderna går fortfarande i skolan.

Shiba ansvarar för hushålls-arbetet hemma.
Hon lagar mat och hjälper sin mamma med olika saker.
Mamman behöver extra mycket hjälp
när det ska komma gäster.
Bröderna hjälper inte till alls.

Föräldrarna kommer från en heders-kultur.
Shiba har alltid fått höra att hon inte får ha någon pojkvän.
Det är mest mamman som säger det.
Shiba står inte nära sin pappa.
De pratar inte om sådant.

Det finns regler för vilka kompisar som får komma hem till Shiba.
Det är förbjudet att ta hem en pojkvän.
Killkompisar får hon bara träffa på sin dagliga verksamhet.

Shiba tycker om att gå på bio på fritiden.
Men det får hon bara göra tillsammans med sin ledsagare.
Hon får absolut inte göra det med en killkompis.

Shiba säger att hon inte vill ha en pojkvän.
Hon vill inte gifta sig alls.
Det är inte kul, säger hon.
Hon vill hellre bo kvar hos sina föräldrar.

Shiba vet att unga kvinnor från familjer

som liknar hennes har råkat väldigt illa ut.
De har blivit ihop med killar utan att familjen har godkänt dem.

Det finns till och med kvinnor som har blivit dödade.
De har blivit ihop med någon utan familjens tillåtelse.

Familjen och släkten har tyckt att de har förstört familjens heder.

Familjen förlorar sin heder om en kvinna har en sexuell relation.
En kvinna måste bevara sin oskuld tills hon gifter sig.
Hon får bara gifta sig med någon som familjen godkänner.

Shiba vet att de hårda reglerna
inte gäller för hennes två bröder.
Bröderna får ibland vara ute sent med kompisar.
Mamman brukar inte bli arg då.
Shiba får inte ens gå ut ensam
fast hon är många år äldre än sina bröder.

Allt detta gör Shiba ledsen.
Hon tycker att det är jobbigt och sorgligt
att kvinnor blir straffade av familjen
om de gör något som familjen inte godkänner.

Shiba tycker att det är svårt att prata om de här sakerna.
Hon vill helst prata om något annat.

Fundera på och prata om berättelsen

Shiba berättar att hon inte får ha någon pojkvän.
Shiba säger att hon inte vill ha en pojkvän.
Hon vill inte gifta sig.

Men är det hennes innersta känslor?
Hon vill kanske inte göra sin mamma ledsen.
Mamma blir arg och ledsen om Shiba blir ihop med en kille.

Shiba vet att kvinnor har blivit utsatta för våld.
Det har hänt att kvinnor har blivit dödade.

- *Kan det vara så att Shiba är rädd för att göra något som föräldrarna tycker är fel?*
- *Tänk om hon blir ihop med en kille och hennes mamma får reda på det. Det är absolut förbjudet. Vad tror du kan hända?*
- *Kan det vara så att Shiba inte vågar bli kär?*
- *Kan man låta bli att bli kär om man tycker väldigt mycket om någon?*
- *Hur kan Shiba göra för att leva sitt eget liv utan att hennes mamma styr?*
- *Var kan hon få hjälp?*
- *Hur ska Shiba göra för att själv bestämma om hon vill gifta sig? Blir det bättre om Shiba flyttar hemifrån?*
- *Vilket råd hade du gett Shiba om du var hennes kompis?*

Alla vuxna människor har rätt att bestämma i sina liv.
Det är viktigt att veta.

Alla människor är fria att bli kära.
Alla får bli ihop med den de själva väljer.

Ingen får straffa dig för att du har blivit kär.
Ingen får straffa dig för att du har blivit ihop med någon som din familj inte tycker om.

GABRIEL

Gabriel är tjugooett år.
Han är intresserad av sport och dataspel.

Gabriel drömmer om att snart få flytta hemifrån.
Han vill hitta en tjej som han kan bo och leva med.
Han längtar efter att bli kär.

Den perfekta tjejen kan prata svenska och arabiska
som är hans modersmål.

Gabriel har en intellektuell funktions-nedsättning.
Han har daglig verksamhet.

Han bor just nu med sin familj.

Föräldrarna är starkt troende kristna från Egypten.
Hemma talar föräldrarna arabiska.
Gabriel är född i Sverige.
Han pratar mest svenska hemma.

Gabriel längtar efter att bli kär i en tjej
som är lika kär i honom.

Han ser fram emot att bli självständig.
Då ska han ha en egen lägenhet.
Han vill inte vara beroende av sina föräldrar.

Han vill väldigt gärna flytta hemifrån.
Helst så snart som möjligt.
Han vill flytta så långt bort som han kan.
Han vill komma ifrån föräldrarna.

Gabriel tänker att det skulle vara skönt
om de inte kan hälsa på.
Han kommer inte att sakna sina föräldrar
när han har flyttat hemifrån.

Gabriel gillar inte sin pappa.
Han tror inte att pappan gillar honom heller.
De hamnar ofta i bråk med varandra.
De skriker och säger fula ord till varandra.

*"Jag vill hitta en perfekt tjej.
Jag vill bli kär.
Och jag vill att det ska hända snart."*

Ibland slåss de med knytnävarna.
De bråkar så att det gör ont i Gabriels kropp.

Ibland bråkar de om pengar.
Pappan tycker att Gabriel är slarvig med sina pengar.
Han skriker och slår Gabriel.

Gabriels pappa vill ha koll på hans mobil.
Pappan vill se till att Gabriel inte trycker på knappar
som han inte får trycka på.

Gabriel är rädd för kränkningar och våld hemma.
Han tycker inte att någon kan hjälpa honom.
Han vill gärna få hjälp.
Han vill slippa att bli slagen av sin pappa.

Det skulle vara bra om någon kunde hjälpa honom.

Gabriel vill hitta en tjej som han kan gifta sig med
och flytta ihop med.
Då kan han komma ifrån föräldrarna.

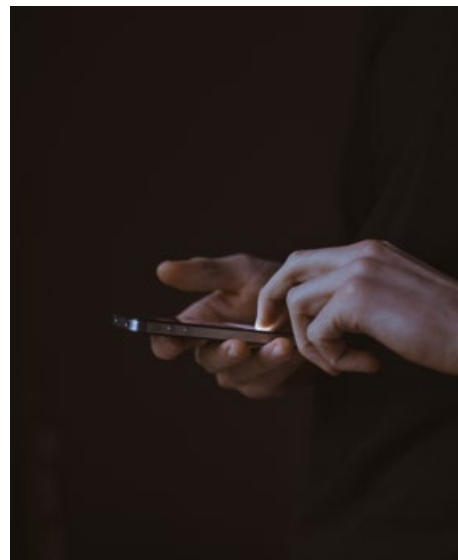
Gabriel önskar att han kunde bestämma
vem han ska gifta sig med.
Han blir osäker på hur mycket han får bestämma
vem han ska gifta sig med.
Ibland säger Gabriel
att det är han själv som kommer att bestämma det.

Men sen ändrar han sig och säger
att det är mamma och pappa som bestämmer.
De ska hitta en fin tjej åt honom.

Han vet inte vem det blir.
Han säger att det är föräldrarna som vet det.

Gabriel vet att det finns personer i släkten
som inte har fått välja vem de ska gifta sig med.

Vem det än blir tänker Gabriel inte
protestera mot föräldrarnas val.
Han kommer att gifta sig med den som föräldrarna väljer.
Även om han inte tycker om tjejen.

Gabriel säger att det är bra att föräldrarna väljer tjej åt honom.
De vet bäst.

Fundera på och prata om berättelsen

Gabriel är en ung man med många intressen.

Han längtar efter att få leva som han själv vill
i sin egen bostad.

Han trivs inte i sin familj.

Hans pappa är våldsam.

Det måste få ett slut.

- *Vad skulle du göra om du var Gabriels kompis
och fick veta att hans pappa slår honom?*
- *Finns det personer
som har ansvar för att hjälpa Gabriel
så att han inte blir slagen mer?
Vilka kan de vara?*
- *Kan Gabriel själv göra något för att det ska bli bättre?*

Det finns föräldrar som säger
att de slår sina barn för att de älskar dem.
Men det är alltid förbjudet att slå barn.
Det spelar ingen roll vad barnet har gjort.
Ingen får slå barn.

Gabriel måste få veta att ingen får slå honom.
Det gäller hemma.
Det gäller överallt.

Pappan utsätter Gabriel för fysisk och psykisk misshandel.
Det är olagligt i Sverige.

Den som misshandlar någon
kan dömas till fängelse.

Om du har blivit utsatt för våld ska du anmäla det till polisen.

Gabriel har rätt att bli kär i vem han vill.
Enligt lagen i Sverige får han gifta sig med vem han vill.
Ingen annan får bestämma vem Gabriel ska gifta sig med.

Det gäller för alla människor!

- *Hur kan Gabriel göra för att inte bli gift med någon som föräldrarna bestämmer?*
- *Kan han stoppa det?
Eller behöver han hjälp med det?*
- *Vem kan Gabriel prata med om hans föräldrar säger att han ska gifta sig?*
- *Vem kan han vända sig till för att få hjälp?*

Det är förbjudet att tvinga eller lura någon att gifta sig.
Det är ett brott mot lagarna i Sverige.
Det är viktigt att veta det.

Gabriels föräldrar kan bli polisanmälda om de tvingar honom att gifta sig.
De begår ett brott om de tvingar eller lurar Gabriel att gifta sig.

DILEK

Dilek är en kvinna i femtio-årsåldern.

Hon har en intellektuell funktions-nedsättning.
Hon har daglig verksamhet i ett skolkök.
Hon trivs bra med jobbet.

Det betyder mycket för henne att ha ett arbete.
Det hjälper henne med svenskan.
Om hon gick hemma
och bara pratade kurdiska med familjen
skulle hon glömma svenskan.

Hon tycker att det är viktigt att klara sig själv.
Hon har skilt sig från sin man
som hon var gift med i många år.
Hon vill göra allt själv nu.

Hon vill inte vara beroende av sina vuxna barn.

Dilek var tio år när familjen flyttade
från Turkiet till Sverige.

Hon gifte sig när hon var arton år.
Hon kände inte mannen som hon gifte sig med.
De var inte kära i varandra.

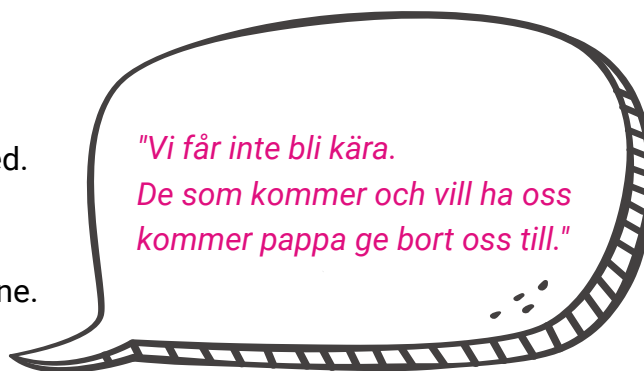
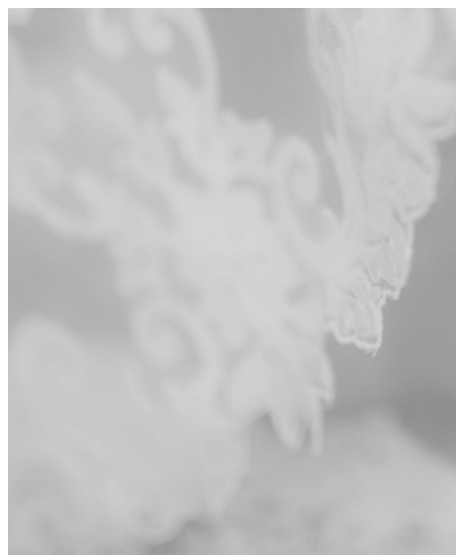
Det var föräldrarna som valde mannen åt henne.
Dilek fick aldrig vara kär.

Föräldrarna bestämde att hon skulle gifta sig
med sin kusin som bodde i Turkiet.
Dilek visste inget om sin kusin.
Men hon kunde inte säga emot sina föräldrar.

Dilek ville inte att hennes mamma skulle bli ledsen.

Familjen hade ont om pengar när Dilek var i tonåren.
Det var tungt för mamman att ta hand om familjen.
Dilek tyckte synd om sin mamma.

Därför sa hon ja när föräldrarna berättade
att de hade valt kusinen åt henne.

Kusinens familj var fattig.
De behövde hjälp för att köpa mat.
Dileks mamma skickade pengar till dem i flera år.

Men när de själva fick det tufft i Sverige tröttnade hon.

När Dilek gifte sig med kusinen
kunde han flytta till Sverige.
Han kunde skicka pengar till sin familj.

Dilek hade aldrig något val.
Ingen frågade henne
vad hon tyckte om sin blivande man.
Hon kände inte honom.
Dileks vilja och känslor betydde ingenting.

Bröllopet hölls i Turkiet.
När de hade gift sig flyttade de till Sverige.

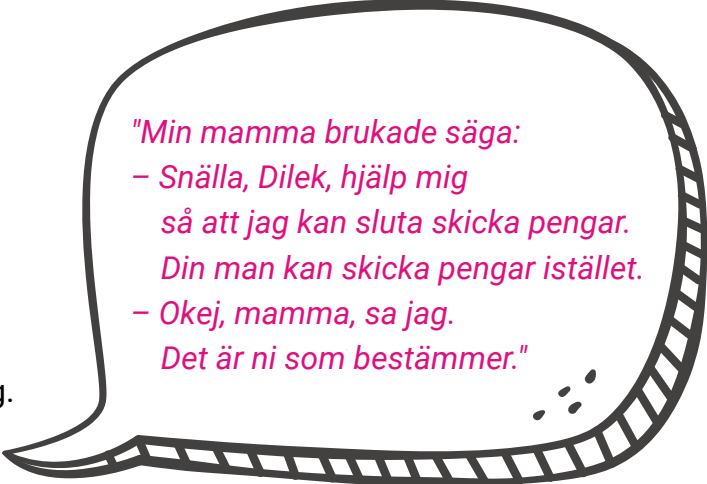
I Dileks släkt var det var vanligt att gifta sig
med någon som man inte har valt själv.
Hennes mamma har hjälpt flera manliga släktingar att hitta fruar.

Kusiner gifter ofta sig med varandra.
Dilek säger att det händer idag också.

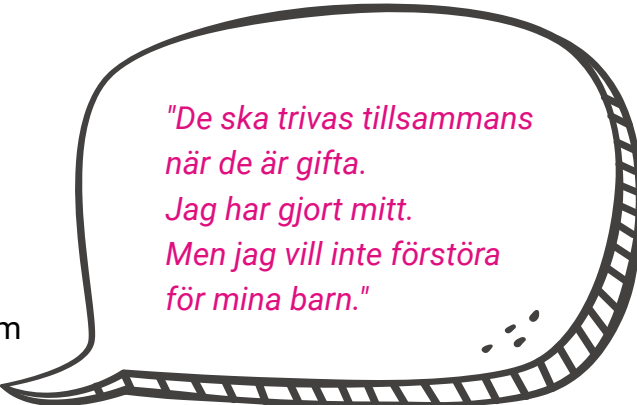
Hennes egna döttrar har gift sig
med kurdiska män från Turkiet.
Det var viktigt för Dilek
att döttrarna valde sina män alldeles själva.
Dilek ville inte bestämma över sina döttrar.

För Dilek är det viktigt
att döttrarna ska trivas med sina män.
Hon vill inte att hennes döttrar ska ha gå igenom
det hon fick gå igenom med sin man.

Dilek har skilt sig nu.
Hon var gift med en man som hon inte hade valt själv.
De var gifta i över trettio år.
Till slut orkade hon inte längre.
Hon är glad över att hon inte längre är gift med honom.

*"Min mamma brukade säga:
– Snälla, Dilek, hjälp mig
så att jag kan sluta skicka pengar.
Din man kan skicka pengar istället.
– Okej, mamma, sa jag.
Det är ni som bestämmer."*

*"De ska trivas tillsammans
när de är gifta.
Jag har gjort mitt.
Men jag vill inte förstöra
för mina barn."*

Dilek är väldigt nöjd med hur hon har det idag.
Hon har hela makten över sitt liv nu.

Fundera på och prata om berättelsen

Dilek levde i många år med en man
som hon inte hade valt själv.

Hon hade inget annat val när hon var arton år.
Hon var tvungen att lyssna på föräldrarna
och gifta sig med mannen de valde.

Dilek visste att hennes mamma skulle bli glad
om hon gifte sig med sin kusin i Turkiet.
Därför var Dilek också glad.

Men Dilek kände inte sin blivande man.
Hon var inte kär.
Det fick hon inte vara heller.

I Dileks släkt fick inte flickorna välja
vem de gifte sig med.

- *Vad kan man göra om föräldrarna säger att det är dags att gifta sig med en person som de har valt?*
- *Varför sa Dilek inte nej till att gifta sig?*

- *Hur tror du Dilek kände när hon fick gifta sig med en man som hon inte var kär i?*
- *Vad tycker du om att Dilek gjorde som föräldrarna sa bara för att göra föräldrarna glada?*
- *Kan man leva lyckligt om man låter föräldrar eller andra bestämma väldigt viktiga saker i ens liv?*

I Sverige är det förbjudet att tvinga någon att gifta sig.
Det är förbjudet att övertala någon att gifta sig.

Det är förbjudet att locka eller vilseleda någon in i ett äktenskap som man själv inte har valt.

Tvånget behöver inte vara tydligt.
Det kan vara ett tvångs-äktenskap även om man går med på det.
Man kanske inte vill eller vågar gå emot sina föräldrar.

Det är förbjudet i svensk lag att behöva gifta sig med någon för att man inte vågade säga nej.

- *Vem kan du prata med om dina föräldrar bestämmer att du ska gifta dig?*
- *Vem kan ge dig stöd och hjälp?*

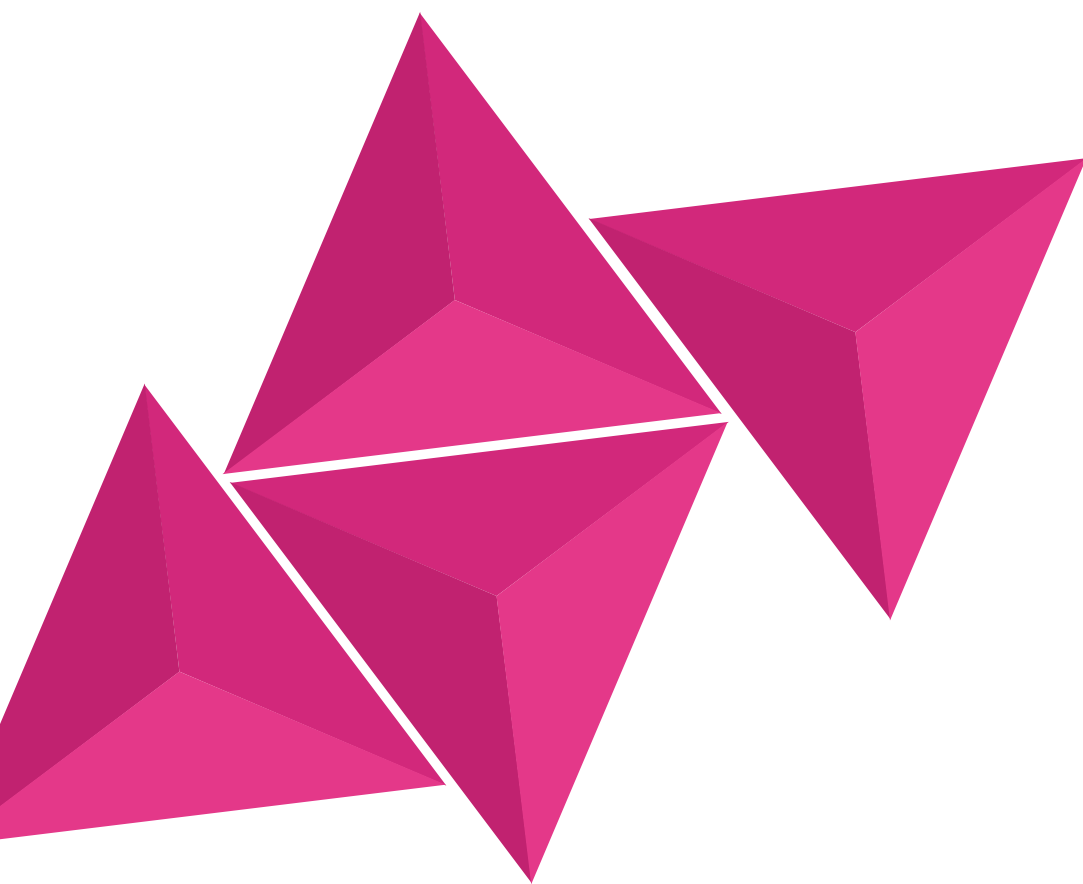
Om Dileks föräldrar hade gjort likadant idag hade de brutit mot svensk lag.
De hade kunnat dömas till fängelse för att de tvingade Dilek att gifta sig.

Dilek lät sina döttrar välja sina män.
Hon gjorde rätt.
Det är så det ska vara.

Alla har rätt att bli kära i vem de vill
Alla har rätt att gifta sig med vem de vill.

Att familjen har starka traditioner spelar ingen roll.
Föräldrarna får inte bestämma
vem deras barn gifter sig med.

I Sverige är alla lika inför lagen.
Alla har rätt att välja hur de ska leva sina liv.

KARIM

Karim är tjugo år.
Han jobbar på en restaurang
som är en daglig verksamhet.

Hans mamma är född i Sverige.
Hans pappa är född i Pakistan.
Han har två systrar.

Karim gillar att umgås med sina kompisar.
Men det kan han bara göra på dagen.

På kvällarna stannar han hemma.
Hans pappa gillar inte att han går ut.

Om hans mamma bestämde
skulle han få gå ut på kvällen.
Hon tycker att Karim kan ta eget ansvar.

Men Karims pappa är mycket sträng.
Karim måste berätta allt han ska göra
för att kanske få gå ut på kvällen.

Pappa brukar titta i Karims mobil
för att hålla koll på honom.
Han har tvingat Karim att byta kod
så att han kan se vad Karim gör i mobilen.
Karim har inget att dölja.
Men han mår dåligt av det ändå.

Det finns saker som Karim absolut inte får göra.
Han får inte gå på fest.

Om Karim ändå vill gå på fest en kväll
så får han göra det när pappa har somnat.
Pappan får inte veta.

Om Karim kommer hem sent kan det gå illa.

Karim försöker göra saker utan att pappa får reda på det.
Det är bäst så, säger Karim.

Karim tycker inte om att bli kontrollerad.
Det är inte okej.

Han tycker att pappa gör fel
när han bestämmer över honom.

Men Karim älskar sin pappa.

Karims pappa säger att han bryr sig om sina barn.
Det är därför han har stränga regler.

Pappan blir arg om Karim säger emot.
Han säger att det är
som att Karim spottar honom i ansiktet.
Så Karim säger inte emot sin pappa.

Pappan har slagit honom och spottat på honom.
Pappan slår inte honom längre.
Men Karim är fortfarande rädd.

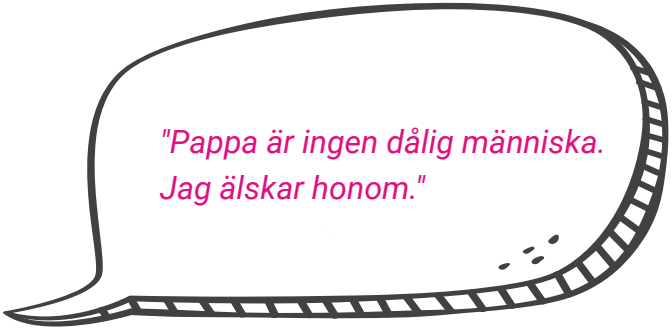
Pappan vaktar Karims systrar mycket noga.
Systrarna måste tänka på att bevara familjens heder.
Reglerna i familjen är särskilt hårda för flickorna.
Om flickorna gör fel kan hela släkten i Pakistan bli utskämd.

Karim måste tänka sig för när han skriver på Facebook.
Hans systrar får inte ens ha Facebook.

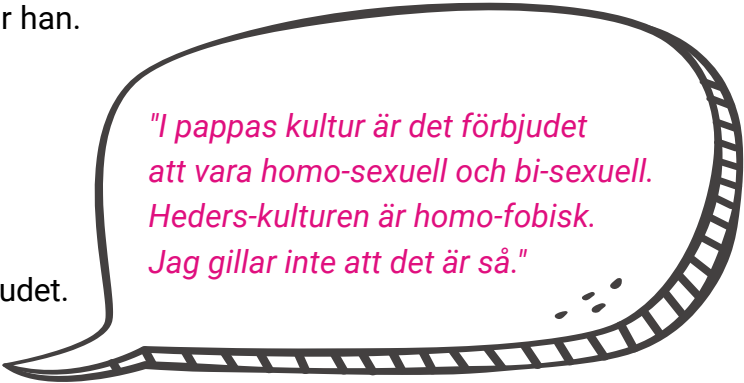
I Karims familj finns en heders-kultur.
Det finns inte i svenska familjer, förklarar han.
I en heders-kultur
får man inte förstöra familjens heder.
En flicka som förstör familjens heder
kan bli dödad av sin familj.

I pappans kultur är homo-sexualitet förbjudet.
Karim håller inte med sin pappa.

I pappans kultur bestämmer föräldrarna
vem barnen ska gifta sig med.
Karim tycker inte om det.
Han tycker att det är fel

*"Pappa är ingen dålig människa.
Jag älskar honom."*

*"I pappas kultur är det förbjudet
att vara homo-sexuell och bi-sexuell.
Heders-kulturen är homo-fobisk.
Jag gillar inte att det är så."*

att vara tvungen att gifta sig
med någon som man inte känner.
Karim tycker bättre om det svenska sättet.
Han tycker att man ska få välja själv.

Vill man hellre vara sambor så ska man få vara det.

Han tycker äktenskap verkar krångligt.
Han vill kanske aldrig gifta sig.

Karim är singel.
Han vill gärna ha en flickvän.
Men det berättar han inte för pappa.
Det berättar han bara för mamma.

Jämfört med sina systrar har Karim en viss frihet.
Det är lättare för killar att få vara ihop med någon.
Reglerna är mycket strängare för tjejer.

Karim tycker att det är orättvist.
Han önskar att det var mer rättvist
mellan tjejer och killar i pappans kultur.

Fundera på och prata om berättelsen

Karims pappa är sträng.
Han vaktar sina barn noga.
Han har slagit Karim.

Han säger att han älskar sina barn.
Han visar det genom att vara sträng och hård.

- *Vad tycker du om att en förälder säger att man ska vara sträng mot sina barn?*
- *Vad tycker du om att en förälder säger att man ska ha kontroll på sina barn?*
- *Är det ett bra sätt att visa sin kärlek på?*
- *Hur ska föräldrar visa att de älskar sina barn?*
- *Vad tycker du om att Karim inte får använda sin mobiltelefon som han själv vill?*
- *Vad kan du säga till någon som vill ha kontroll på din mobiltelefon?*
- *Finns det något som Karim kan göra?*

Alla har rätt att ha ett privatliv.

Om du har fyllt arton år är du vuxen.
Du har rätt att bestämma i ditt eget liv.
Ingen får kolla i din mobil
om du inte vill det.

Karim tycker inte om att homo-sexualitet är förbjudet.
Han tycker att det är rätt
att alla i Sverige ska få välja själva
vem de vill vara ihop med.

Homo-sexualitet är inte förbjudet i Sverige.
Killar får vara ihop med killar om de vill.
Tjejer får vara ihop med tjejer om de vill.

Ingen får förbjuda kärlek mellan killar och killar.
Ingen får förbjuda kärlek mellan tjejer och tjejer.

Det är viktigt att veta det.
Det är viktigt att berätta det
för personer som inte vet det.

Karims systrar har det mycket svårare än Karim.
Systrarna måste följa fler regler än Karim.
I en heders-kultur har tjejer
mycket strängare regler än killar.

Karims systrar måste vara mycket försiktiga
med vad de gör.
De måste tänka på vart de går.
De måste tänka på vem de träffar.

Det kan gå riktigt illa för systrarna
om de förstör familjens och släktens heder i Pakistan.

Karim är friare än sina systrar för att han är kille.
Så är det i en heders-kultur.

- *Finns det något i ditt liv
där det gäller olika för tjejer och killar?*
- *Hur tycker du att det ska vara
för bröder och systrar i en familj?*
- *Kan Karim hjälpa sina systrar
så att de får det mindre strängt?*

I Sverige har alla samma rätt.
Alla har rätt att bestämma i sina egna liv.
Det gäller alla kvinnor och män.
Det gäller alla tjejer och killar.

Alla har samma rätt att vara med i samhället.
Det spelar ingen roll vem du är.
Det spelar ingen roll om du är kvinna eller man.

Alla människor har lika rättigheter i Sverige.

Du kan få hjälp
om du inte får röra dig fritt eller blir inlåst hemma.

Du kan få hjälp
om du blir utsatt för hot eller våld.

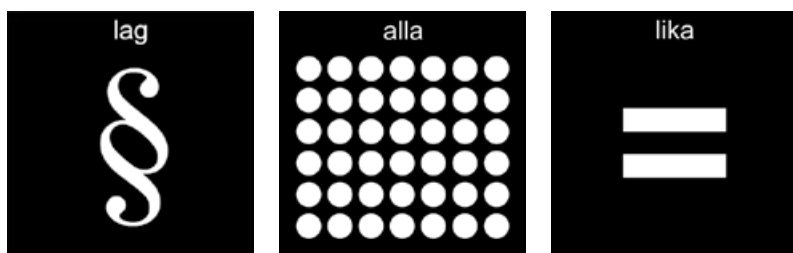
I slutet av boken finns telefon-nummer och webb-adresser.
Vänd dig dit om du har frågor
eller om du behöver hjälp.

Ta kontakt om du har det svårt.

Du kan få råd om hur du kan hjälpa någon
som har det svårt.

Lagar i Sverige

Lagarna ska skydda alla.

Sveriges lagar gäller alla som är i Sverige.

Alla är lika inför lagen.

Alla måste följa lagen.

Ingen får skada någon annan.

Ingen får göra så att någon annan får ont.

Ingen får hota någon annan.

Ingen får tvinga någon annan.

Ingen får lura någon annan.

Det spelar ingen roll vem som bryter mot lagen.

Det är förbjudet för alla.

Alla har samma rätt till skydd.

Det spelar ingen roll vem som blir utsatt för ett brott.

Barn och andra familje-medlemmar har rätt till skydd.

Alla som är vuxna har rätt att bestämma själva.

Bland annat får du själv bestämma:

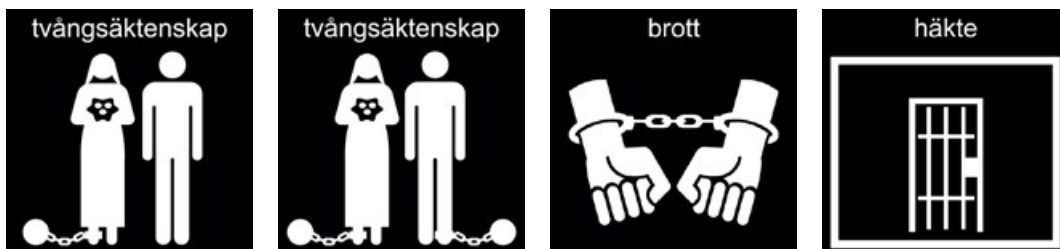
- *Var du vill bo.*
- *Vem du vill leva med.*
- *Vem du vill träffa.*
- *Vad du vill jobba med.*
- *Vad du vill göra på din fritid.*

TVÅNGS-ÄKTENSKAP ÄR FÖRBUDNA

I Sverige får vuxna personer gifta sig.

Alla får själva välja vem de ska gifta sig med.

Den svenska lagen förbjuder tvångs-äktenskap:

- *Ingen får tvinga dig att gifta dig med någon som du inte har valt själv.*
- *Ingen får lura dig att gifta dig med någon som du inte har valt själv.*
- *Ingen får hota dig för att få dig att gifta dig med någon som du inte har valt själv.*
- *Du får inte gifta dig om du är under arton år.*

Den som tvingar någon att gifta sig begår ett brott.
Den personen kan dömas till fängelse.

Tvångs-äktenskap blev förbjudna i svensk lag den 1 juli 2014. Den som bryter mot lagen som förbjuder tvångs-äktenskap kan dömas till fängelse i upp till fyra år.

I en del kulturer finns avtal som liknar äktenskap. Avtalen kan räknas som giftermål enligt en grupps kultur och traditioner. Det är förbjudet att tvinga någon till ett sådant avtal. Om avtalen inte är godkända i Sverige så är äktenskapet ogiltigt.

Tydligt tvång är förbjudet i lagen.

Men det är också förbjudet att lura eller vilseleda någon att gifta sig:

- *Det är förbjudet att lura en person att resa utomlands för att gifta sig.*
- *Det är förbjudet att tvinga en person att resa utomlands för att gifta sig mot sin vilja.*
- *Ingen får tvinga dig eller lura dig att åka utomlands för att gifta bort dig. Den som gör det kan dömas till fängelse.*

Det är förbjudet att utnyttja att någon är utsatt

Tvång kan vara svårt att upptäcka.

En person kan känna sig tvungen att gifta sig med någon som familjen har valt.

En person som inte klarar sig själv kan bli utnyttjad.

De som ska ge stöd och omsorg har makt över personen.

Barn är beroende av sina föräldrar. Föräldrarna kan utnyttja sin makt för att tvinga sitt barn att gifta sig.

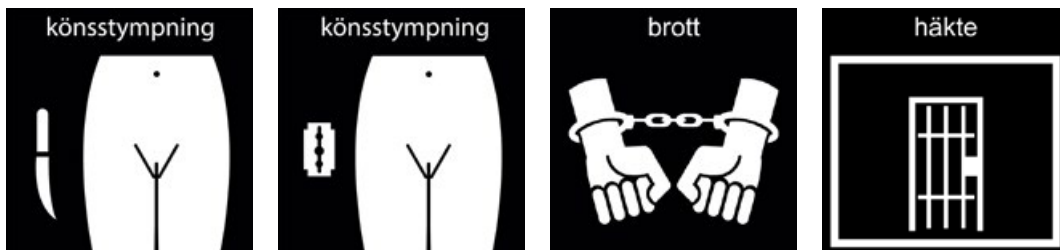
Någon som är beroende av en eller flera personer kan bli utnyttjad av den eller de personerna.

I lagen kallas detta för **utnyttjande av utsatt belägenhet**.

Utsatt belägenhet betyder:

- Att en person har det svårt ekonomiskt.
- Att en person lever i flyktingskap.
- Att en person har en intellektuell funktions-nedsättning eller någon sjukdom.
- Att en person är beroende av narkotika.
- Att personen är ett barn.

KVINNLIG KÖNS-STYMPNING ÄR FÖRBJUDET I SVENSK LAG

Köns-stympning av flickor och kvinnor är ett brott mot lagen i Sverige.

Lagen som förbjuder kvinnlig köns-stympning har funnits sedan 1982.

Köns-stympning är att ta bort delar av en kvinnas könsorgan. Det görs för att kulturen eller traditionen säger det.

En flicka kan vara tyst och inte berätta att hon inte vill bli köns-stympad. Det är ändå förbjudet. Det har ingen betydelse vad flickan säger.

Köns-stympning är alltid förbjudet.

Den som bestämmer att en flicka ska köns-stympas bryter mot den svenska lagen. Det har ingen betydelse om köns-stympningen görs i Sverige eller utomlands.

Det är ett brott som kan ge fängelse.

Det är också förbjudet att göra planer för att köns-stympta en flicka.

En förälder som gör planer för att köns-stympta sin dotter bryter mot lagen.

Föräldern kan dömas av en domstol. Köns-stympning av flickor och kvinnor kan ge fängelse i upp till tio år.

ALLA BARN-ÄKTENSKAP ÄR FÖRBJUDNA I SVERIGE

Barn-äktenskap är förbjudna i Sverige. Alla som är under arton år är barn. Ingen som är under arton år får gifta sig i Sverige. Även om du själv vill gifta dig innan du har fyllt arton år, så får du inte göra det enligt svensk lag.

Ett barn som har blivit gift i utlandet räknas inte som en gift person i Sverige.

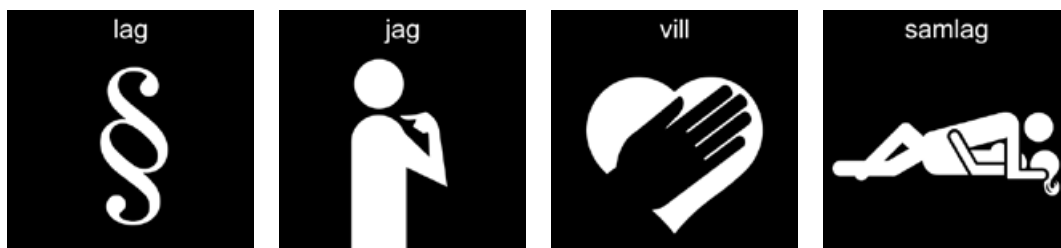
Barn-äktenskap som har ingåtts utomlands gäller inte i Sverige från och med den 1 januari 2019. Lagen gäller alla som är i Sverige och alla som kommer till Sverige.

Om ett barn har gift sig i ett annat land, så gäller äktenskapet inte när barnet kommer till Sverige.

SEX SKA ALLTID VARA FRIVILLIGT

I Sverige gäller en ny lag om sex-brott från och med den 1 juli 2018.

Den kallas ofta för **lagen om samtycke**.

Det ska alltid vara frivilligt att ha sex.

Det är du som bestämmer om du vill ha sex.

Den som vill ha sex med dig måste ta reda på om du är med på det. Det är bara om du säger ja eller visar att du vill som någon får ha sex med dig.

Det är ett brott mot lagen:

- *Att ha sex med dig utan att du tydligt har visat att du vill.*
- *Att fortsätta ha sex med dig om du ändrar dig och vill sluta.*
- *Att ha sex med dig om du har blivit utsatt för våld eller blivit hotad.*
- *Att ha sex med dig om du är i ett utsatt läge. Det kan vara om du sover eller är drogad.*

En person som har makt över dig får inte använda sin makt för att ha sex med dig. Det gäller dina lärare eller din personal eller andra som kan ha makt över dig.

Sex måste vara frivilligt för alla. Det gäller i alla relationer.

Den du är gift med får aldrig tvinga dig till sex.

Sex med barn under femton år är alltid förbjudet.

Du kan få stöd och hjälp

Ingen får utsätta dig för våld och förtryck.

Du har rätt att berätta vad du har varit med om.

Du har rätt att göra din röst hörd.

Det finns många som vill lyssna på dig.

Det finns många som vill hjälpa dig.

Du är inte ensam.

Samhället ska ge dig hjälp och skydd.

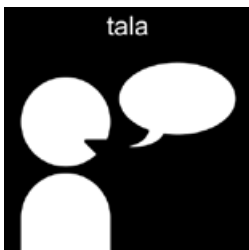
Om du är utsatt för heders-relaterat våld och förtryck är det din egen familj eller släkt som gör dig illa.

Det kan vara svårt och skrämmande att söka hjälp.

Det kan vara svårt att anmäla sin egen familj till polisen eller andra myndigheter.

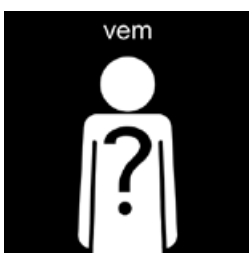
Det kan kännas jobbigt att berätta vad din egen familj gör mot dig.

Det kan kännas jobbigt att berätta att dina närmaste bryter mot lagen.

Du kan behöva prata med någon som du kan lita på.

HEM KAN GE DIG STÖD OCH HJÄLP?

Vissa myndigheter har ett särskilt uppdrag att ge stöd och hjälp.

Kommunen

Kommunens socialtjänst ska hjälpa dig som är utsatt för våld och förtryck.

De kan ge dig råd och stöd och annan hjälp som du behöver. Det är din rättighet.

Om du är utsatt för våld av din familj kan det vara farligt för dig att bo kvar hemma.

Du kan få hjälp av socialtjänsten för att komma till ett skyddat boende.

Ett skyddat boende har hemlig adress.

Du ska känna dig trygg. Du ska veta att din familj inte kan hitta dig.

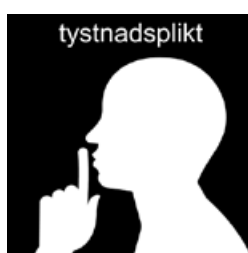
Är du över arton år kan du själv bestämma var du vill bo.

För att kontakta socialtjänsten kan du ringa till kommunens växel.

Du kan fråga efter socialtjänstens mottagnings-enhet. I växeln kan du berätta vad du behöver hjälp med. Du behöver inte berätta vem du är.

Kommunen har en hemsida.

Där hittar du telefon-numret till växeln.

Du kan gå till kommunens reception för att få råd och hjälp. Ingen utomstående kan höra vad du säger.

De som jobbar i kommunens reception har tystnadsplikt. De ska hjälpa dig att kontakta socialtjänsten.

Inspektionen för vård och omsorg (IVO)

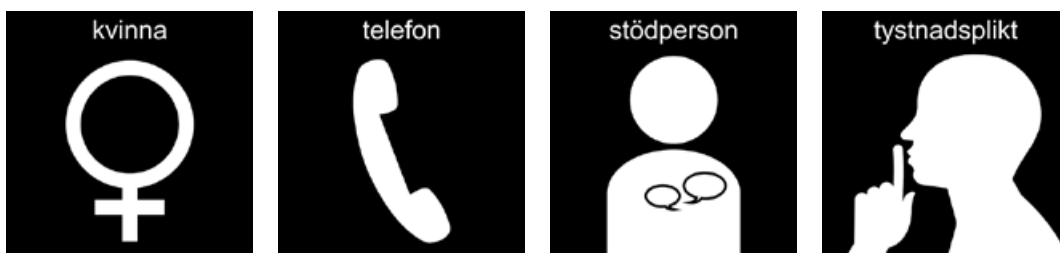
Du kan kontakta IVO för att få veta mer om dina rättigheter i vård och omsorg.

IVO ska kontrollera att verksamheter i vård och omsorg sköter sig och följer lagar och regler. Det gäller hälso- och sjukvård, socialtjänst och LSS-verksamheter.

Om du tycker att du inte får den vård och omsorg du behöver kan du vända dig till IVO.

Telefon-nummer: 010-788 50 00
www.ivo.se

Kvinnofrids-linjen

Kvinnofrids-linjen är en stödtelefon för kvinnor som är utsatta för hot, våld och sexuella övergrepp.

Kvinnofrids-linjen drivs av Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK).

Du kan ringa Kvinnofrids-linjen för att få råd och stöd. Du behöver inte berätta vem du är.

Det är gratis.

Du kan ringa vilken tid som helst under dygnet.

Det är alltid någon som svarar.

Ditt samtal syns inte på din telefon-räkning.

Kvinnofrids-linjen har tolkar som översätter om du pratar andra språk än svenska.

Telefon-nummer: 020-50 50 50

www.kvinnofridslinjen.se

Föreningar och frivilliga organisationer

Det finns frivilliga organisationer som arbetar mot heders-relaterat våld och förtryck. Det är föreningar som har bildats av människor som vill hjälpa till.

Många har själva upplevt heders-relaterat våld och förtryck. Nu vill de hjälpa andra.

Du kanske känner du dig osäker på att ta kontakt med en myndighet. Då kan du vända dig till en frivillig organisation för att fråga om råd.

Du kan prata med en frivillig organisation innan du tar kontakt med en myndighet.

Du behöver inte berätta vem du är när du ta kontakt med en frivillig organisation.

En frivillig organisation kan tala om hur du kan få hjälp. Hos många frivilliga organisationer finns det personer som lyssnar på just din berättelse. Du kan få råd om hur du ska gå vidare.

Brottsoffer-jouren

Personer som har blivit utsatta för brott kan få hjälp av Brottsoffer-jouren. De kan få stöd för att få kraften tillbaka.

Brottsoffer-jouren kan ge stöd i kontakt med myndigheter.

Det finns lokala brottsoffer-jourer på många platser i Sverige. Om du behöver stöd kan du ringa till Brottsoffer-journernas nationella telefon-central.

De kan ge råd på över tjugo språk.

Telefon-nummer: 0200-21 20 19
www.boj.se

TRIS – tjejers rätt i samhället

TRIS är en frivillig organisation.
Vi har erfarenhet av att hjälpa
personer med intellektuell funktions-nedsättning
som lever med heders-relaterat våld och förtryck.

Du kan ringa till TRIS för att få råd och stöd.
Du behöver inte tala om vem du är.

TRIS kan erbjuda skyddat boende
för personer som är utsatta för våld och förtryck.
De behöver komma bort från sin familj och släkt.

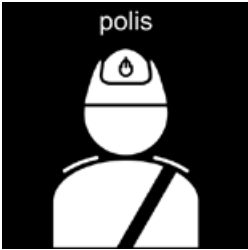
På TRIS skyddade boende
som heter Madickengården
kan du få hjälp med
att börja leva ditt liv som du själv vill.
Ett liv fritt från våld och förtryck.

Du kan prata med din personal
eller din handläggare på socialtjänsten
om du behöver flytta till ett skyddat boende.
Din personal eller socialtjänsten
kan ringa till Madickengården
för att fråga om en placering på vårt skyddade boende.

TRIS och Madickengården har samma telefon-nummer.

Telefon-nummer: 0774-406 600
www.tris.se
www.madickengarden.se

Polisen och SOS Alarm

Har du blivit utsatt för våld eller andra brott ska du anmäla det till polisen. De kommer att hjälpa dig.

Brott mot svenska lagar ska anmälas till polisen.

Telefon-nummer: 114 114
www.polisen.se

Om du eller någon annan är i livsfara, ring SOS Alarm.

Telefon-nummer: 112

Detta står TRIS för

Varje människa har rätt till sitt eget liv.
Varje människa har rätt att leva livet
som hon eller han själv vill.

Men det räcker inte med att ha rättigheter.
Vi måste få de möjligheter och förutsättningar
som behövs för att kunna leva bra liv.

Vi behöver kunna röra oss fritt.
Vi behöver kunna bestämma över vår egen kropp.
Vi behöver vara fria från våld och förtryck.

På TRIS arbetar vi emot heders-relaterat våld och förtryck.

Vi säger att alla människor är fria.
Alla människor är fria att bestämma över sin egen sexualitet.
Alla är fria att få välja sin partner.
Alla är fria att ingå äktenskap eller registrerat partnerskap
med någon de själva väljer.

Vi vill att alla ska få utvecklas.
Alla ska få möjlighet till utbildning.
Alla ska få möjlighet att arbeta.
Alla ska få vara delaktiga i samhället
på det vis de själva väljer.

Alla ska kunna leva sina egna liv.

Ingen ska bli gömd och glömd
är den första boken på lättläst svenska
om heders-relaterat våld och förtryck
och personer med intellektuell funktions-nedsättning.

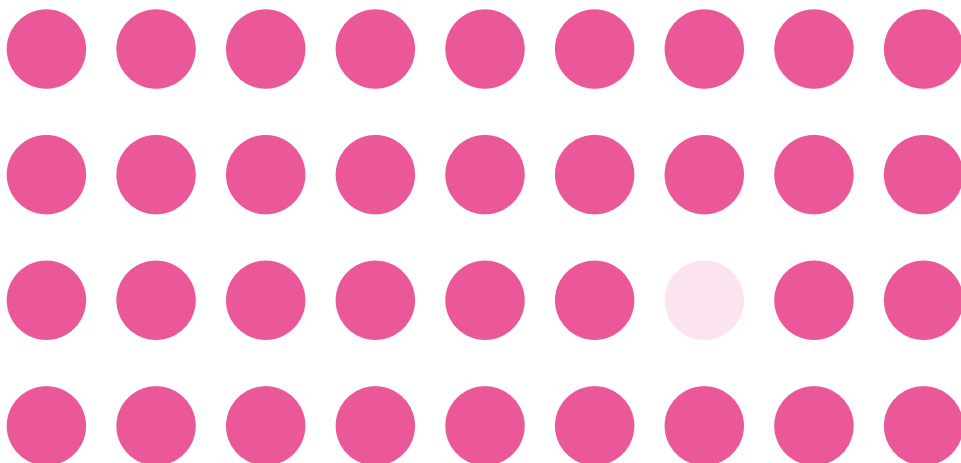
I boken får du läsa om hur det kan vara
att inte kunna leva ett fritt liv.

Du får läsa om personer som inte får bli kära.
Du får läsa om personer som inte får bestämma över sin egen kropp.
Du får läsa om personer som blir tvingade att gifta sig.

Det är viktigt att lära sig om rättigheter och lagar.
Vi vill att alla ska veta att det finns hjälp att få
för den som blir utsatt för våld och förtryck.

I boken finns berättelser om personer som har daglig verksamhet.
De har olika erfarenheter av
att leva i familjer med heders-kultur.

Denna bok är framtagen inom
Arvsfonds-projektet Gömd och Glömd.
Projektet har genomförts av TRIS- tjejers rätt i samhället.

TRIS
TJEJERS RÄTT
I SAMHÄLLET

